Bosna i Hercegovina
LEKTIRA ZA OSNOVNU ŠKOLU
zajedničke osnove

Ernest Hemingway

STARAC I MORE

Naslov originala:
The old man and the sea

Prevela Ana Glibić

Bio je to starac što je sam, u malom čunu, ribario u Golfskoj struji a da, eto, za osamdeset i četiri dana, nije ulovio ni jednu jedinu ribu. Prvih četrdeset dana uz njega se nalazio neki dječak. Ali, nakon četrdeset jalovih dana, roditelji su rekli svome sinu da je starac sad svakako zauvijek *salao*, što je označivalo zlu sreću u najtežem vidu, i dječak je na njihovo traženje prešao na drugi čamac koji je tijekom prva tri tjedna ulovio bogat ulov. Dječaku je bilo žao kad bi vidio starca kako se svakog dana vraća svojim malim čamcem praznih ruku. I on je silazio svakodnevno da mu pomogne iznijeti užad namotanu u klupčad i kuke za ribe ili harpune, kao i jedro omotano oko jarbola. Jedro je bilo zakrpano vrećama od brašna i, onako omotano, izgledalo je kao zastava poslije beskrajnih poraza.

Starac je bio mršav i koščat, s dubokim brazdama na potiljku. Na jagodicama je imao zagasite mrlje kožnog tumora koji izaziva odsjaj sunca s površine tropskog mora. Mrlje su mu pokrivale dobar dio lica a na rukama su mu se otkrivali duboki žuljevi od neprekidnog izvlačenja konopaca s teškim ribama. Ali, nijedan od onih žuljeva ne bijaše svjež. Oni su bili isto toliko stari kao i erozije u kakvoj pustinji bez riba.

Na njemu je sve, osim očiju, izgledalo staro, a oči su mu bile boje mora i sijale vedro i nepobjedivo.

- Santiago - reče mu dječak kad su se uspeli uz obalu uz koju je pristao čamac. - Sad ti se mogu vratiti. Dobro smo zaradili.

Starac je naučio dječaka ribolovu, i dječak ga je volio.

- Ne - reče starac. - Ti si sad na čamcu koji donosi sreću. Pa, ostani na njemu.

- Ali sjećaš li se onih osamdeset sedam dana kada nisi ulovio ni jednu ribu, pa smo zatim svakodnevno, čitava tri tjedna, lovili velike ribe?

- Sjećam se - odgovori starac. - Znam da me nisi napustio iako te je nagrizala sumnja.

- Tata je to bezuvjetno želio, a ja sam još mlad te ga moram slušati.

- Znam - odvrati starac. - To je sasvim prirodno.

- On nema mnogo vjere.

- Nema - reče starac. - Ali mi je imamo, je li tako?

- Da - potvrdi dječak. - Smijem li te pozvati na čašu piva na »Terasi« pa da onda odnesemo pribor kući?

- Zašto ne? - reče starac. - Među ribarima...

Sjedili su na "Terasi" i mnogi ribari su zadirkivali starca, ali on se nije ljutio. Nekoliko starijih ribara gledali su ga i bili tužni. Ali, oni to nisu pokazivali i govorili su pristojno o morskim strujama i dubinama, i o stalnom lijepom vremenu, i o tome što su sve vidjeli. Ribari, koji su tog dana imali dobar lov, već su se vratili s mora, sjekli ulovljene sabljarke i prebacivali ih, u cijeloj dužini preko dvije daske na čijim su krajevima po dva čovjeka posrtala pod teretom, do ribarnice gdje su čekali hladnjaču koja ih je trebala prevesti na tržnicu u Havani. Oni, koji su ulovili morske pse, odnosili su ih u tvornicu na suprotnoj strani zaljeva, gdje im se vadi jetra, odsijecaju peraje i koža guli, a meso se reže na trake i usoljava.

Kad bi zapuhao istočni vjetar, dopirao bi preko luke smrad iz tvornice za preradu morskih pasa. Ali, danas se on jedva osjećao, jer je vjetar puhao prema sjeveru a zatim se umirio, i na "Terasi" je bilo ugodno i sunčano.

- Santiago - reče dječak.

- Da - izusti starac. Držao je čašu u ruci i razmišljao o davno minulim godinama.

- Hoćeš li da ti za sutra ulovim srdele?

- Ne. Idi igraj bejzbol. Još sam u stanju veslati sam, a Rogelio će mi baciti mrežu.

- Rado bih išao. Ako ne smijem ribariti s tobom, onda da ti se barem u bilo čemu nađem pri ruci.

- Pa, eto, platio si mi pivo - reče starac. - Već si pravi muškarac.

- Koliko sam imao godina kad si me prvi put poveo sa sobom na more?

- Pet, i gotovo da nisi poginuo kad sam se nagnuo prerano, da izvučem ribu, a ona zamalo da razmrska čamac. Sjećaš li se toga?

- Kako da ne! Rep joj je udarao tamo-amo. Sjećam se kako se klupa slomila i kako je ječala motka. Sjećam se kako si me bacio na pramac gdje su ležala savijena mokra užad i kako se cio čamac tresao i onog treska kad si nasrnuo maljem na nju, a u ušima mi je zvonilo baš kao kad se drvo obara u gori, a sjećam se i slatkog mirisa krvi svuda oko sebe.

- Sjećaš li se zaista ili sam ti ja pričao o tome?

- Sjećam se svega od prvog dana kad smo zajednički isplovili.

Starac ga pogleda svojim od sunca potamnjelim i iskrenim očima.

- Da si moj sin, poveo bih te sa sobom, pa kako bude - reče on. - Ali, ti si sin svoga oca i svoje majke, a nalaziš se u čamcu koji donosi sreću.

- Smijem li se pobrinuti za srdele? Znam i gdje ću nabaviti četiri mamca.

- Imam ih još od ranog jutra. Usolio sam ih i stavio u sanduče.

- Daj da ti donesem četiri nova.

- Jednog, reče starac. Nadu i sigurnost nije nikad sasvim gubio. Ali, sada, i nada i sigurnost se nadimahu u njemu kao da ih je vjetar uzvitlao.

- Dva - reče dječak.

- Dva - starac pristade.

- Nisi ih ukrao?

- Ne prezam od toga - reče mladić. - Ali ove sam kupio.

- Hvala - reče starac. Bio je suviše prostodušan da bi se upitao otkad je postao tako ponizan i pokoran. Ali, znao je da je takav postao i bio je svjestan da to nije bilo ponižavajuće i da u tome nema gubitka pravog ponosa.

- Sutrašnji dan biće plodan uz ovu struju - reče on.

- Gdje ćeš loviti? - zapita dječak.

- Daleko na pučini, a kad vjetar promijeni pravac, vratit ću se natrag. Isplovit ću još prije no što svane.

- Pokušat ću da i onoga moga privolim da lovi daleko na pučini - reče mladić. - Pa ako naiđeš na kakvu veliku ribu, moći ćemo ti doći u pomoć.

- On ne ribari rado daleko na pučini.

- Ne - reče dječak. - Ali ja ću se napraviti kao da sam ugledao nešto što on ne može vidjeti, recimo neku ribu grabljivicu i tada će se on dati u potjeru za dupinima.

- Zar mu je vid tako slab?

- Gotovo je slijep.

- Čudnovato - reče starac. - Nije išao nikad u lov na kornjače. U tom lovu se obično izgube oči.

- Ali, i ti si išao godinama u lov na kornjače kraj Moskitove obale, a oči su ti ipak dobre.

- Ja sam neobičan starac.

- Samo, jesi li sad zaista dovoljno snažan da izađeš nakraj s velikom ribom?

- Mislim da jesam. A osim toga, znam ti ja i puno majstorija kojima čovjek sve svlada.

- Hajde da pribor odnesemo kući - reče dječak - pa da uzmem mrežu i pođem u lov na srdele.

Uzeli su pribor iz čamca. Starac je nosio jarbol na leđima, a dječak drveni sanduk s mrkim, savijenim, čvrsto isprepletenim konopcima, kukom i harpunom s ručicama. Sanduci s mamcima su ležali pod krmom čamca, pored malja koji je služio da se dotuku velike ribe. Nitko ništa ne bi ukrao starcu, ali je ipak bilo bolje da se jedro i teški konopci prenesu kući, jer rosa nije dobra za njih, a i osim toga što je bio sasvim siguran da ga nitko od mještana neće pokrasti, starac je smatrao da ljude izlaže nepotrebnom iskušenju ako ostavi kuku i harpun u čamcu.

Pošli su zajednički uz ulicu koja vodi do starčeve kolibe i ušli kroz otvorena vrata. Starac nasloni jarbol s obavijenim jedrima o zid, a i mladić tu spusti sanduk i ostali pribor. Jarbol je bio gotovo isto toliko dug koliko i ova jedina prostorija kolibe. Koliba je bila sagrađena od žilave kore pupoljka kraljevskih palmi, zvanih "guano", i u njoj se nalazio krevet, stol, stolci kao i ognjište na zemljanom podu gdje se moglo kuhati na drvenom ugljenu. Na mrkom zidu od presanog, isprepletenog lišća žilavog guana visila je slika svetog Isusovog srca u boji kao i slika Gospe od Cobre. Ove relikvije su pripadale njegovoj ženi. Ranije je visjela na zidu i fotografija njegove žene u boji, ali ju je skinuo, jer se pod pogledom sa slike osjećao suviše osamljen, i sad je slika njegove žene bila na polici u kutu, pod njegovom čistom košuljom.

- Što imaš za jelo? - upita mladić.

- Lonac žute riže s ribom. Hoćeš li probati?

- Ne, jest ću kod kuće. Da naložim vatru?

- Nemoj, naložit ću je kasnije. A mogu pojesti hladnu rižu.
- Da uzmem mrežu?
- Naravno.

Mreže nigdje nije bilo, i mladić se sjeti časa kad su mu je prodali. Ali, ova komedija se odigravala svakog dana. Nije postojao nikakav lonac žute riže s ribom, a dječak je i za to znao.

- Osamdeset pet je sretan broj - reče starac. - Kako bi ti se dopalo kad bih donio ribu, tešku pet stotina kila?
- Uzet ću mrežu i otići po srdele. Sjedi ti tu na suncu pored vatre. Hoćeš li?
- Da. Imam jučerašnje novine i čitat ću vijesti o bejzbolu.

Dječak nije znao jesu li i jučerašnje novine njegova izmišljotina. Ali starac ih izvadi ispod kreveta.

- Perico mi ih je dao u *bodegi** - objasni on.

* Vinski podrum, krčma.

- Vratit ću se čim uhvatim srdele. Stavit ću na led i svoje i tvoje a ujutro ćemo ih podijeliti. A kad se vratim, pričat ćeš mi nešto o bejzbolu.
- "Jenkiji" ne mogu izgubiti.
- Ali, plašim se "Indijanaca" iz Clevelanda.
- Samo se pouzdaj u "Jenkije", mladiću moj. Sjeti se velikog DiMaggia.
- Plašim se oba tima, "Tigrova" iz Detroita kao i "Indijanaca" iz Clevelanda.
- Čuvaj se, jer ćeš se inače plašiti i "Crvenih" iz Cincinnatija kao i "Bijelih čarapa" iz Chicaga.
- Prouči to dobro i ispričaj mi sve kad se vratim.
- Što misliš, kako bi bilo da kupimo srećku koja se završava s osamdeset pet? Sutra je osamdesetpeti dan.
- Možemo - reče dječak. - Ali što misliš o osamdeset sedam? Zbog tvog velikog rekorda.
- A, to se ne događa dva puta. Nego, što misliš bi li mogao kupiti jednu s brojem osamdeset pet?
- Mogu pogledati.
- Srećka, stari. Za nju ti treba dva i pol dolara. Tko bi nam uzajmio?
- Lako je za to. Dva i pol dolara mogu dobiti uvijek na zajam.
- Pa i ja mislim da bi ih možda mogao dobiti. Nego, ja pokušavam da se ne zadužujem. Prvo se zadužiš, a onda prosjačiš.
- Utopli se, stari - reče dječak. - Ne zaboravi da je ovo rujan.
- To je mjesec velikih riba - reče starac. - U svibnju svatko može biti ribar.
- Sad idem po srdele - reče dječak.

Kad se dječak vratio, starac je spavao na stolcu, a sunce je već zašlo. Dječak uze s kreveta stari vojnički gunj i preko naslona stolca ogrnu njime starčeva široka pleća. Bila su to neobično lijepa pleća, još uvijek puna snage usprkos starosti, i vrat je bio još snažan, i bore bjehu nevidljive kad je starac spavao a glava mu padala na prsa. Njegova košulja je bila toliko puta krpana da je sličila na jedra, a zakrpe bjehu izblijedjele od sunca. Starčeva glava je izgledala vrlo

stara, a kako su mu kapci bili pali na oči, čovjek bi posumnjao da nema ni trunke života u njegovom licu. Novine su mu ležale na koljenu, a težina njegove ruke držala ih je čvrsto na večernjem povjetarcu. Bio je bosonog.

Dječak ga je tu ostavio, a kad se vratio, starac je još uvijek spavao.

- Probudi se, stari - reče dječak, i stavi svoje ruke na starčevo koljeno.

Starac podiže kapke i za časak je izgledalo kao da se vraća iz dalekih krajeva. Zatim se nasmiješio.

- No, što si to donio? - zausti.

- Večeru - reče dječak. - Večerat ćemo.

- Nisam, znaš, ni gladan.

- Hajde; samo jedi. Ne možeš ribariti ako ne jedeš.

- Već sam jeo - reče starac pa ustade, uze novine i presavi ih. Zatim poče presavijati pokrivač.

- Ama ogrni se tim pokrivačem - reče dječak. - Dok sam ja živ, nećeš mi loviti ribu a da prethodno što ne pojedeš.

- Onda, živio mi dugo, a vodi računa i o sebi - reče starac. - Dobro, što ima za jelo?

- Crni grah, riža, pečene banane i kuhano povrće.

Dečko je sve to donio s "Terase" u jednoj dvostrukoj porciji. Dva pribora za jelo - noževi, vilice i žlice - nalazili su mu se u džepu i svaki od njih bio je omotan papirnatom salvetom.

- Odakle ti to?

- Od Martina. Njegovi su.

- Moram mu zahvaliti,

- Već sam mu zahvalio - reče. - Nije potrebno da mu zahvaljuješ.

- Dat ću mu meso s trbuha neke velike ribe - reče starac. - Je li to činio za nas više nego jedanput?

- Da, čini mi se.

- Onda mu moram dati nešto vrjednije od mesa s trbuha. To je velika pažnja s njegove strane.

- Poslao je i pivo.

- Pivo iz konzerve mi je najdraže.

- Da, znam. Ali, ovo je iz boce. Hatueyevo pivo, i moram mu vratiti bocu.

- Vrlo si ljubazan - reče starac. - Da jedemo?

- Već sam te pozvao - reče mu dječak srdačno. - Ne bih htio otvarati kutiju dok ne sjedneš za stol.

- Spreman sam - reče starac. - Samo sam se morao prije toga umiti.

Gdje da se umije? razmišljao je dječak. Seoska česma se nalazila još dvije poprečne ulice niže. Moram mu donijeti vode, mislio je dječak, i sapun, i ubrus. Zašto sam tako nebrižljiv? Moram mu nabaviti još jednu košulju i jedan kaput za zimu i bilo kakve cipele i još jedan pokrivač.

- Jelo ti je izvrsno - reče starac.

- Pričaj mi o bejzbolu - zamoli ga dječak.

- U američkoj ligi "Jenkiji" su, kao što rekoh - poče starac sav ozaren.

- Danas su izgubili - reče mu dječak.

- To je sitnica. Veliki DiMaggio je opet onaj stari.

- Ali u momčadi sad igraju drugi.

- Naravno. Ali on je najvažniji. U drugoj ligi, u meču između Brooklyna i Philadelphije, navijam za Brooklyn. I, tada, mislim uvijek na Dicka Sislera i njegove duge udarce preko starog igrališta.

- Bili su jedinstveni. Tukao je najduže lopte koje sam ikad vidio.

- Sjećaš li se kad je dolazio na "Terasu"? Htio sam ga povesti u ribolov, ali sam se suviše ustručavao da mu to predložim. Tada sam zamolio tebe da ga ti pozoveš, ali ni ti nisi imao smjelosti.

- Znam. Bila je to velika pogreška. Možda bi pristao. I toga bismo se sjećali cijelog života.

- Poveo bih rado u ribolov velikog DiMaggia - reče starac. - Kažu da je njegov otac bio ribar. Možda je bio siromašan kao i mi i možda bi nas razumio.

- Otac velikog Sislera nije bio nikad siromašan, već je i on, otac, igrao u mojim godinama, u velikim ligama.

- U tvojim godinama putovao sam na nekom jedrenjaku u Afriku i uvečer sam gledao lavove na obali.

- Poznato mi je, već si mi pričao o tome.

- Da govorimo o Africi ili o bejzbolu?

- Radije o bejzbolu. Pričaj mi o velikom Johnu J. McGrawu. *J* je izgovarao *jota*.

- I taj je imao katkad običaj dolaziti na "Terasu". Ali, bio je neotesan i grub, i nesnosan kad bi popio koju više. U glavi su mu se stalno vrtjeli pored bejzbola i konji. U svakom slučaju, nosio je uvijek u džepu listu s imenima konja i često ih je spominjao na telefonu.

- Je li to bio veliki trener? - reče dječak. - Moj otac ga smatra najvećim.

- Zato, što je ovdje boravio najčešće - reče starac.

- Da je Durocher produžio i dalje, svake godine, dolaziti ovamo, tvoj otac bi ga smatrao za najvećeg.

- Pa tko je zapravo najveći trener, Luque ili Mike Gonzales?

- Mislim da su jednaki.

- A najbolji ribar si ti.

- Ne, poznajem druge bolje.

- *Que va** - reče dječak. - Ima mnogo dobrih ribara a nekih i sasvim velikih. Ali, nijednog kao što si ti.

* Nema veze (španjolski).

- Hvala. To me čini ponosnim i sretnim. Nadam se da neću naići na baš tako veliku ribu pa da sve naše predašnje pričanje ispadne laž.

- Takve ribe nema, samo ako si još uvijek jak kao što tvrdiš.

- Možda više i nisam tako jak kao što mi se čini - reče starac. - Ali ja znam razne majstorije a osim toga sam još i uporan.

- Sad trebaš leći da bi ujutro bio svjež. Ja ću vratiti stvari na "Terasu".

- Onda, laku noć. Doći ću ujutro po tebe.

- Ti si moja budilica - reče dječak.

- Starost je moja budilica - reče starac. - Zašto se stari ljudi bude tako rano? Možda zato da produže svoj dan?

- Ne znam - reče dečko. - Znam samo da mladići kao što sam ja spavaju čvrsto i dugo.

- Sjećam se toga - reče starac. - Probudit ću te na vrijeme.

- Ne volim da me onaj moj budi. Čini mi se onda kao da sam tada daleko ispod njega.

- Znam.

- Spavaj dobro, stari.

Dječak izađe. Dok su jeli, svjetlost nije gorjela na stolu, i starac svuče hlače i u pomrčini priđe krevetu. Savi hlače i od njih napravi jastuk. Zatim se uvi pokrivačem i leže preko starih novina koje su pokrivale opruge kreveta.

Zaspao je za čas i sanjao o Africi, kad je bio još mlad, i o dugim zlatnožutim obalama, kao i o bijelim obalama koje bjehu tako svijetle da ih je bolno gledati, i o visokim grebenima i velikim tamnim brdima. Sad je već svake noći živio na toj obali i u svojim snovima slušao je hujanje mora i gledao kako čamci urođenika plove po njemu. Dok je spavao, osjećao je vonj katrana i kučine s palube, i udisao miris Afrike koji je jutrom donosio vjetar s kopna.

Budio se obično kad bi osjetio vjetar s kopna i onda se oblačio i odlazio probuditi dječaka. Ali te noći vjetar s kopna je puhnuo suviše rano, i on je u snu znao da je suviše rano, i zato nastavi sa svojim snovima i vidje kako se bijeli vrhovi otoka uzdižu iz mora, a zatim je sanjao o raznim lukama i plovidbama po Kanarskom otočju.

Više nije sanjao o burama, ni ženama, ni velikim događajima, ni grdnim ribama, ni bojevima, ni o natjecanjima tko će biti jači, ni o svojoj ženi. Sad je sanjao samo o naseljima, o predjelima i lavovima na obali. Oni su se igrali kao mlade mačke na suncu, i on ih je volio kao što je volio i dječaka. Nikad nije sanjao dječaka. Jednostavno bi se probudio, pogledao kroz otvorena vrata prema mjesecu, razvio hlače i navukao ih. Pomokrio bi se napolju ispred kolibe i onda bi se penjao uz cestu da probudi dječaka. Drhtao je od jutarnje hladnoće. Ali je znao da će se od drhtanja i hodanja ugrijati i da će uskoro zaveslati.

Vrata kuće u kojoj je dječak stanovao nisu bila zaključana, i on ih otvori i uđe tiho, bosih nogu. Dječak je spavao u prvoj sobi na nekom ležaju i starac ga je lijepo mogao vidjeti pri mjesečini koja je sve više blijedjela. Pažljivo je uzeo njegovu nogu i držao je sve dotle dok se dječak nije probudio, okrenuo se i pogledao ga. Starac mu klimnu glavom, i dječak uze hlače sa stolca kraj kreveta i obuče ih, sjedeći na krevetu.

Starac izađe kroz vrata, a dječak pođe za njim. Bio je sanjiv i starac ga zagrli i reče: - Žao mi je.

- Que va - na to će dječak. - Takav je naš život.

Spuštali su se niz obronak sve do starčeve kolibe i za cijelo vrijeme, dok su išli niz ulicu, prolazili su bosonogi ljudi noseći jarbole svojih čamaca.

Kad su došli do starčeve kolibe, dječak uze klupčad konopca i harpun i udice, a starac je nosio na leđima jarbol s omotanim jedrima.

- Bi li pio kavu? - upita dječak.

- Ostavit ćemo stvari u čamac i zatim ćemo je popiti.

Kavu su pili iz neke kutije kondenziranog mlijeka u krčmi u koju su ribari jutrom navraćali.

- Kako si spavao? - zapita dječak. Sad je čilo koračao, iako mu je još bilo teško da se sasvim rasani.

- Vrlo dobro, Manolino - reče starac. - Danas sam tako siguran u sebe.

- I ja sam - odgovori dječak. - Sad trebam donijeti tvoje i svoje srdele, pa i tvoj svježi mamac. Onaj moj nosi sam naš pribor. On ne želi da mu ga bilo tko nosi.

- Ja sam drukčiji - reče starac. - Dao sam ti da nosiš stvari kad si imao pet godina.

- Da, znam - reče dječak. - Vraćam se odmah. Popij još jednu kavu. Ovdje imamo kredit.

On ode bosonog preko koraljnog stijenja do male hladnjače gdje su čuvani mamci.

Starac je pio kavu polako. To je bilo sve što će okusiti cijelog tog dana i bio je svjestan da je mora popiti. Jelo mu je već odavno dojadilo i nikad nije ništa nosio sa sobom. Imao je bocu vode u pramcu malog čamca, i to je bilo sve što mu je trebalo za cijeli dan. Mladić se vratio sa srdelama i s oba mamca zamotana u novine i oni pođoše niz stazu prema čamcu; osjećali su šljunak pod nogama, a onda podigoše čamac i otisnuše ga u vodu.

- Sretno stari.

- Sretno - reče starac.

On namjesti vesla obložena konopcem u karike, odupre se i poče se izvlačiti kroz pomrčinu iz luke. I drugi čamci su se otiskivali na more, i sad su se čula njihova vesla kako pljuskaju po vodi, iako ih on sad, kad se mjesec nalazio iza brežuljka, nije mogao vidjeti.

Kadikad bi netko progovorio u kojem čamcu. Ali, najčešće je na njima vladao muk i čulo se samo udaranje vesala. Kad su izašli iz luke, svaki se upućivao prema onom mjestu gdje se nadao da će naći ribu. Starcu je bilo jasno da je trebalo ići daleko na pučinu, i on je ostavljao miris kopna za sobom i veslao je u čistom, jutarnjem dahu mora. Vidio je svjetlucanje morske trave u vodi kad je veslao preko onog dijela mora koji su ribari nazvali Velikim bunarom jer je tu nastajala nagla dubina od sedam stotina hvati. Ovdje su se nalazile sve moguće ribe, jer se udaranjem struje o strme zidove morskog dna stvarao vrtlog. Tu su se okupljale ogromne količine srdela i sitne ribe, neki put na najdubljim mjestima, i jato liganja koje su se noću pele do same površine gdje su se sve ribe koje su tuda lutale njima hranile.

U pomrčini je starac osjećao kako se pribiližava jutro i, dok je veslao, raspoznavao je treptavi zvuk riba poletuša koje su izlazile iz vode i siktanje koje je dolazilo od njihovih ukočenih krila dok su letjele pored njega. Naročito je volio ribe poletuše; one su bile njegovi najbolji prijatelji na oceanu. Bilo mu je žao ptica, naročito malih, nježnih morskih lasta, koje su neprestano letjele i tražile a gotovo nikad ništa nisu nalazile, i on je mislio da je ptičji život, izuzev ptica grabljivica, teži od našega. Zašto se rađaju tako nježne i fine ptice, kao one morske laste, kad more može biti tako grozno. Ono je dobroćudno i čarobno lijepo. Ali ono može biti tako strašno, i to iznenada, i te ptice, koje su letjele i lepršale i lovile, s onim njihovim tužnim glasovima, suviše su krhke za more.

Mislio je o moru kao o *la mar*, kako ga ljudi zovu na španjolskom, kad ga vole. Kadšto, oni što ga jako vole, govore loše o njemu, ali se ipak uvijek izražavaju o njemu kao o ženi. Neki opet od mlađih ribara, koji su raspolagali motornim čamcima kupljenim onda kad su jetra morskih pasa donosila veliki prihod, govorili su o njemu *el mar*, dakle u muškom rodu. Govorili su o njemu kao suparniku ili kakvoj tvrđavi, pa čak i kao o neprijatelju. Ali, starac je uvijek

mislio o njemu u ženskom rodu, kao o nečemu što može uskratiti ili pružiti veliku milost, i kad je bilo divlje i, ono ipak nije bilo krivo. Mjesec utječe na njega kao na ženu, eto, tako je on mislio.

Veslao je sada ravnomjerno, i to za njega nije predstavljalo nikakav napor, jer se držao svoga tempa a površina oceana je bila ravna, izuzev pojedinih vrtloga u struji. Trećinu svog rada prepustio je struji a kad poče svitati, on vidje da se nalazi dalje nego što je vjerovao da će se u to doba nalaziti.

- Cijeli sam tjedan pretraživao dubine ovog ponora i nisam ništa uradio - razmišljao je on. - Danas ću raditi na otvorenom moru - razmišljao je - gdje se nalazi jato palamida i bijelih tuna, a možda će se među njima naći i kakva velika riba.

Prije nego što je sasvim svanulo, postavio je mamce i prepustio se struji. Jedan mamac se nalazio na dubini od 40 hvati, drugi na 75, a treći i četvrti duboko dolje u plavom moru, u dubini od 100 do 125 hvati. Svi su mamci visjeli glavom okrenuti nadolje; vrh udice bio je zaboden čvrsto u ribu-mamac, a cio ostali slobodni dio, luk i drška, bjehu pokriveni srdelama. Svaka srdela je bila probodena kroz oči tako da su one činile poluvijenac oko čelika koji je kroz njih prolazio. Nije bilo mjesta na udici koje svojim dobrim okusom i prijatnim mirisom ne bi privuklo kakvu veliku ribu.

Dječak mu je dao dvije sitne svježe tune koje su visjele na najdonjim konopcima kao olovni tegovi, a na drugim je imao veliku, plavu skušu kao i jednu srdelu koju je jednom već upotrijebio. Ali, one su bile još uvijek u dobrom stanju i bile su okružene ukusnim srdelama koje su ih činile još mirisnijim i primamljivijim. Svaki konopac, debeo kao kakva veća olovka, bio je vezan za svježi, sočni štap, koji je pri najmanjem trzaju ili dodiru mamca morao zadrhtati, a svaki kanap je imao još po dva klupka od 40 hvati koja su mogla biti privezana za druge pričuvne smotuljke, tako da je u slučaju potrebe riba mogla odviti i preko tri stotine metara konopca.

Sad je starac motrio položaj tri štapa i veslao pažljivo da bi održavao konopce u određenim dužinama. Bilo je sasvim svijetlo i sunce tek što nije granulo.

Blijedo sunce se pojavi iz mora, i starac je vidio druge čamce rasute po struji dosta blizu obale. Zatim sunce sinu sjajnije i treperenje se osu iznad vode, i onda, kad se potpuno diglo, bljeskalo je na glatkoj pučini, tako da ga oči zabolješe, a on je veslao ne gledajući ga. Gledao je u vodu i promatrao je konopce koji su se spuštali pravo u tamno more. Držao ih je uspravnije nego itko drugi, tako da se u svakom sloju mračnih dubina struje nalazio po jedan mamac za svaku vrstu ribe koja bi plivala tu u blizini. Međutim, udice drugih ribara nosila je struja i dešavalo se da su one bile u dubini od sto hvati dok su ribari mislili da se nalaze na šezdeset hvati.

Ali, mislio je, držim ih baš kako treba. Samo, više nemam sreće. Tko zna? Možda danas? Svaki dan je nov dan. Dobro je kad čovjek ima sreću. Točnost mi je ipak draža. I onda kad sreća dođe, spreman si.

Sunce se pelo nebom već puna dva sata i oči ga više nisu boljele kad je gledao prema istoku. Na vidiku su bila još samo tri čamca, i činilo se da su vrlo mali i sasvim blizu kopna.

Cijeloga života jutarnje sunce mi je peklo oči, pomisli. Pa ipak, one su još dobre. S večeri mogu slobodno gledati pravo u njega, oči mi ne zasjeni. A ono je s večeri jače. Ali, jutrom mi

zadaje bol.

Tog trenutka spazio je pticu - fregatu dugih, crnih krila kako kruži na nebu ispred njega. Brzo je padala: obrušavala se okomito, krila povijenih unazad, i zatim je ponovo kružila.

- Nešto ima - reče starac. - Ne vreba ona tek tako.

Veslao je polako i ravnomjerno prema mjestu gdje je ptica kružila. Nije se žurio i svoje konopce je i dalje zatezao i popuštao. U struji je plovio nešto brže, ali je zatezao konopce još uvijek besprijekorno, premda nešto nervoznije nego prije no što je pošao za pticom.

Ptica se diže u zrak i kružila je opet nepokretnih krila. Zatim se iznenada ustremi, i starac vidje kako se, nad površinom, ribe poletuše očajno raspršiše.

- Dupin - glasno zausti starac. - Ogroman dupin.

Ostavi vesla i izvuče iz pramca neki kratak kanap. Kanap je imao udicu od žice i udicu srednje veličine, i on prikači kao mamac jednu od srdela. Prebaci ga preko ograde i pričvrsti za jedan prsten na pramcu. Zatim stavi mamac i na drugi konopac i ostavi ga sklupčanog pod pramcem u sjeni. Onda opet zavesla i promatraše crnu pticu dugih krila, koja je sad vrebala nad samim morem.

Dok ju je promatrao, ptica se ponovo ustremi zabačenih krila, a kad se dade u potjeru za ribama poletušama, zamahnu snažno i uzaludno krilima. Starac je vidio lako nadimanje vode koje prave veliki dupini kad idu u potjeru za gonjenim ribama. Dupini su sjekli vodu pod poletušama a zatim bi, kad bi se ptice sunovratile u dubinu, brzo nestajali pod vodom. To je veliko jato dupina, mislio je on. Razvili su se široko i ribe poletuše imaju malo izgleda da se izvuku. A ptica nema nikakvog izgleda. Poletuše su isuviše velike za nju, a uz to i plivaju strašno brzo.

Promatrao je poletuše koje su se neprestano gubile i pojavljivale, kao i uzaludni trud ptice. Ovo jato mi je umaklo, mislio je on. Lete ti one i brzo i daleko. Ali, možda će mi poći za rukom da susretnem koju zaostalu od njih, a možda ih sad opkoljava moja velika riba. Moja velika riba mora da je negdje u blizini.

Oblaci iznad kopna narastoše sad poput brda, a obala je bila još samo duga, zelena crta sa sivoplavim brežuljcima iza sebe. Voda postade tamnoplava, tako tamna da je izgledala gotovo grimizna. Kad bi pogledao u dubinu, vidio bi crvene alge planktona u tamnoj vodi i neobičnu svjetlost koju je sad rasipalo sunce. Promatrao je svoje udice i vidio kako se gube okomito u vodi, i radovao se što je bilo mnogo planktona, jer je to značilo da tu mora biti mnogo ribe. Neobična svjetlost kojom je sunce, sad kad je odskočilo, bojalo vodu, kao i oblici oblaka nad kopnom, značili su dobro vrijeme. Ptica je, pak, bila sad gotovo izvan vidika i ništa se nije pokazivalo na površini vode osim nešto žutog, od sunca izblijedjelog sargaškog korova i ljubičastih, čvrstih oblika, svjetlucavog želatinoznog klobuka otrovne meduze koja se kretala pored samog čamca. Naginjala se na stranu, pa se opet uspravljala. Vrtjela se veselo kao mjehur sa svojim dugim smrtonosnim crvenim vlaknima što su se gotovo jedan metar vukli po vodi.

- *Agua mala* - reče starac - ti, kurvo.

Stojeći na mjestu najzgodnijem za veslanje, pogleda u vodu i opazi sitne ribe, iste boje kao i otrovna vlakna kako plivaju među njima, i tananu sjenu koju su bacale meduze. Ribice su bile imune protiv tog otrova. No ljudi nisu, pa bi se, kad bi, dok se starac bori s ribom, konci obavili užad i ostali tako visjeti, sluzavi i ljubičasti, dobijali plikovi i rane po rukama i šakama. Otrov

agua male djelovao je brzo i pekao kao poslije udarca bičem.

Svjetlucavi klobuci bili su čarobno lijepi. Ali su bili najpodmukliji od svega što se krilo u moru, a starac je sa zadovoljstvom gledao kad bi ih morske kornjače proždirale. Kad ih kornjače spaze, približe im se sprijeda, zatvore oči, tako da budu savršeno zaštićene oklopom i proždiru ih - otrovne konce i sve ostalo. Starac je rado gledao kad ih kornjače zgrabe, ali on ih je i sam, s uživanjem, gazio na obali poslije bure i slušao kako pršte kad bi ih svojim tvrdim cipelama razmrskavao.

Volio je zelene kornjače kao i one što su im glave slične jastrebu, zbog njihove elegancije i brzine i vrijednosti, a gajio je prijateljski prezir prema onim ogromnim, glupim, u žutom oklopu, neobičnim u svojoj ljubavnoj igri, koje su gutale tako zadovoljne, zatvorenih očiju, otrovne meduze.

Kornjače nisu imale za njega ničeg mističnog, iako se dugo godina vozio u čamcima načinjenim od kornjačina oklopa. Žalio ih je sve, čak i goleme kornjače, koje su bile duge kao i njegov čamac i težile jednu tonu. Najveći broj ljudi nema srca prema kornjačama, jer srce kornjače kuca još mnogo sati pošto bude ubijena i raskomadana. Ali, razmišljao je starac, i ja imam isto takvo srce, a moje noge i ruke su iste kao njihove. Jeo je njihova bijela jaja, da bi ojačao. Jeo ih je tijekom cijelog svibnja da bi se u rujnu i listopadu mogao ponijeti s velikim ribama.

Pio je, također, svakoga dana, po šalicu ribljeg ulja iz posude koja je sličila na bubanj, i to u kolibi gdje su mnogi ribari ostavljali svoj pribor. Stavljao ga je svim ribarima - kad bi ga željeli - na raspolaganje. Okus tog ulja bio je gotovo svima odvratan. Ali, on ipak nije bio odvratniji nego ustajati u doba u koje su se obično dizali, a osim toga bio je dobar i protiv svih nazeba i gripa, a koristio je, također, i očima. Starac pogleda uvis i vidje kako ptica opet kruži.

- Našla je ribu - reče starac. Ni jedna poletuša nije sjekla površinu, a nisu se vidjele ni male, usamljene ribice. I dok je starac tako promatrao, jedna mala tuna skoči u zrak, prevrte se i zari se glavačke u vodu. Tuna zasja poput srebra na suncu i, kad se ponovo nađe u vodi, pojavi se još jedna, zatim druga, i one su skakale u svim pravcima i udarale kao bičem po vodi koja se preli pjenom i onda se dadoše u potjeru, dugim skokovima, za ribicama. Opkoliše ih i počeše im se primicati.

Uhvatit ću ih ako ne budu plivale suviše brzo, mislio je starac, i gledao kako se jato probija kroz vodu i kako se ptica spušta i roni za ribicama koje su, obuzete panikom, jurile tamo-amo po površini.

- Ptica je od velike pomoći - reče starac. Baš u tom trenutku zateže se uže pod njegovim nogama i on ostavi veslo i osjeti težinu male tune koja se koprcala dok je zatezao uže i počeo je izvlačiti. Trzanje je postajalo sve jače dok je izvlačio, i on vidje u vodi plava leđa ribe i zlatnu boju njezinih bokova prije nego što ju je bacio u čamac. Ona je ležala cijela cjelcata i obla na suncu i buljila svojim neinteligentnim očima dok je brzim trzajima i udarcima svoga glatkog i pokretnog repa o bok čamca sebi uništavala život. Starac je udari iz dobroćudnosti po glavi i baci je, dok joj je tijelo još drhtalo, u sjenu ispod čamca.

- *Albocore* - reče glasno. To će biti izvrstan mamac. Bit će da ima pet kila.

Nije se sjećao kad je prvi put počeo sam sa sobom govoriti naglas. U staro doba, kad bi bio sam, pjevao je, a nekad je pjevao noću, u šmaku* ili čamcu od kornjačinog oklopa, dok bi sam

na straži stajao s veslom. Vjerojatno je počeo govoriti sam sa sobom, kad bi ostao sasvim sam, onda kad ga je dječak napustio. No više se ne sjeća. Kad bi on i dječak zajedno ribarili, govorili su obično tek kad bi bilo potrebno. Pričali su samo noću ili kad nisu mogli zbog nevremena isploviti iz luke. Na moru se smatralo vrlinom ne govoriti suvišno i starac se toga uvijek držao i poštovao. Sad je, međutim, svoje misli glasno izražavao, jer time nikom nije dosađivao.

* Vrsta ribaske brodice.

- Da me drugi čuju kako govorim glasno, mislili bi da sam poludio - reče on. - Ali, pošto ja to nisam, sasvim mi je svejedno. Bogati imaju radio u čamcu, pa im on priča. I slušaju vijesti o bejzbolu.

Nije sad vrijeme da se misli na bejzbol, razmišljao je. Vrijeme je sad da se misli samo na jednu jedinu stvar. Na onu za koju sam rođen. Možda je, eto, neka velika riba u blizini ovog jata, razmišljao je. Uhvatio sam samo jednu zalutalu *albacoru*, ali, one su se dale - daleko na pučini - na posao, a inače su vrlo brze. Sve što danas izlazi na površinu kreće se brzo i u pravcu sjeveroistoka. Možda zbog dnevne svjetlosti? Ili je to vremenski predznak, meni nepoznat?

Više nije vidio zelenilo obale, već samo vrhove plavih brežuljaka, koji su se bijeljeli kao da su bili pokriveni snijegom, i oblake koji su se, kao snježna gorja, nadnosili nad njima. More je bilo sasvim tamno, a svjetlost je stvarala prizme u vodi. Bezbojni djelići planktona bili su sad od sunca, koje se visoko diglo, kao razjedeni, i starac je vidio još samo visoke prizme u modroj vodi dubokoj jednu milju, gdje su njegovi konopci nestajali pod pravim kutom.

Tune - ribari su zvali sve takve ribe tunama i razlikovali ih po imenu samo onda kad su ih nosili na tržnicu ili ih namjeravali dati u zamjenu za mamce - opet su iščezle u dubini. Sunce bijaše sad vrlo jako i starac ga je osjećao na svom potiljku prilikom veslanja, a osjećao je i kako mu znoj curi niz leđa.

Mogao bih sasvim prosto prepustiti čamac struji, mislio je on, spavati i vezati konopac nekoliko puta oko prstiju na nogama, kako bih se u slučaju potrebe probudio. Ali, danas je osamdeset peti dan, pa bi danas trebalo da ulovim nešto vrijedno.

Dok je motrio udice, vidje kako jedna od svježih šiba jako zadrhta.

- Da - reče on, - da - i ostavi vesla i ne udari njima o čamac. On poteže konopac, uhvati ga između palca i kažiprsta desne ruke. Nije osjećao ni pritisak ni težinu; konopac je visio ovlaš. Ovo se zatim ponovi. To je sada bio kao neki probni trzaj, kratkotrajan i lak, a on je točno znao što to znači. U dubini od stotine hvati, sabljarka je proždirala srdele, koje su pokrivale vrh i koljeno udice, gdje je šiljak, iskovan rukom, virio iz glave male tune.

Starac je držao pažljivo i ovlaš konopac i lijevom rukom ga brižljivo skinu sa štapa. Sad je mogao pustiti da mu klizi preko ruke a da riba ne osjeti ni najmanji trzaj.

Ovog mjeseca, pa još kad se uzme u obzir koliko se daleko otisnuo od obale, riba mora da je ogromno velika, razmišljao je. Jedi, ribo! Jedi! Izvoli samo: Kako su svježe, kao i ti, ribo, u dubini od šest stotina stopa u mraku ove hladne vode. Okreni se još jednom u tmini i vrati se i pojedi ih.

On osjeti lako, fino trzanje, zatim još jači trzaj, jer se glava srdele s udice teže skidala. Poslije toga ne dogodi se ništa.

- Dođi - reče starac glasno. - Načini još jedan krug. Samo ih pomiriši. Zar nisu ukusne?! Pojedi ih ljudski, a poslije njih na redu je tuna. Čvrsta i hladna i ukusna. Ne ustručavaj se, ribo. Pojedi ih!

Iščekivao je s konopcem između palca i kažiprsta, gledajući istodobno i u ostale konopce, jer je riba mogla isplivati naviše ili se spustiti naniže. Zatim se osjeti opet lak trzaj.

- Zagrist će - reče starac glasno. - Daj Bože, da zagrize.

Ipak nije zagrizla. Izgubila se a starac i ne opazi.

- Nije mogla otići - reče on. - Za ime Krista, nije se mogla izgubiti. Samo se okrenula. Možda se prethodno malo zakačila za udicu i sad se prisjetila.

Tada osjeti kako nešto lagano dodirnu konopac i poveseli se.

- Samo se okrenula - reče on. - Zagrist će.

Bio je sretan što osjeća lagano trzanje, a onda osjeti nešto čvrsto i nevjerojatno teško. Bila je to težina ribe i on otpusti konopac, i puštaše ga sve niže, niže, niže, odmotavajući prvi od dva pričuvna klupčeta. I dok je konopac lagano klizio preko starčevih prstiju, mogao je još uvijek osjetiti veliku težinu, iako je pritisak njegovog palca i kažiprsta bio gotovo neprimjetan.

- Kakva riba - reče on. - Sad ju je uhvatila ustima poprijeko i vuče je sa sobom.

Zatim će se okrenuti i progutati je, mislio je. To nije izgovorio, jer je znao, kada se govori unaprijed o nečemu dobrom, može ono i da se izjalovi. Znao je kakva je to morala biti ogromna riba i on je već vidio u mislima kako se s tunom koju je držala poprijeko u ustima udaljuje. U tom trenutku osjeti kako se ona više ne kreće, ali osjećaj težine još nije izgubio. Zatim, ona posta teža i on odvi još više konopca. Jednog trenutka on ga pritisnu jače palcem i kažiprstom i težina se poveća i povuče pravo u dubinu.

- Zagrizla je - reče on. - Sad ću je pustiti da pojede sve do kraja.

Pustio je da mu kanap klizi niz prste dok je lijevu, slobodnu ruku pustio i pokušao vezati slobodne krajeve oba pričuvna klupčeta za ušicu dva rezervna smotuljka sljedećeg kanapa. Sad je bio spreman. Imao je u pričuvi tri kanapa od po četrdeset hvati, osim klupčeta kojim se sad služio.

- Jedi još malo - reče on - dobro progutaj.

Gutaj tako da ti se šiljak zabije pravo u srce i da te ubije, mislio je. Zatim izađi na površinu i pusti da te ubodem harpunom. Lijepo. Jesi li spremna? Jesi li se dugo gostila?

- Sad - reče glasno i s obje ruke izvuče konopac u dužini od gotovo jednog metra i onda zape još jednom, i zatim povuče konopac iz petnih žila.

Ništa se ne zbi. Riba se samo dalje polako kretala i starac je nije mogao podići ni za jedan palac. Njegov konopac bijaše jak i namijenjen teškim ribama, i on ga je tako zatezao preko leđa da kapljice vode počeše prskati iz njega. Tad konopac poče praviti u vodi tihi, šišteći šum i on ga je još uvijek držao i odupirao se u trzanju. Čamac se stade kretati polagano prema sjeveru.

Riba je plivala mirno i oni su plovili tihom vodom. Ostali su mamci bili još uvijek u vodi, ali drugog izlaza nije bilo.

- Želio bih da se dječak nalazi kraj mene - reče starac glasno. - Jedna me riba vuče i ja sam ustvari sad zalogaj koji vuku. Mogao bih zategnuti konopac, ali bi ga tada ona mogla prekinuti. Moram ga držati što bolje mogu i po potrebi ga produžavati. Daj, Bože, da samo putuje i da ne ode dublje.

Držao je kanap, zategnut preko leđa i gledao je u njegov kosi položaj u vodi, kao i u čamac koji se kretao ravnomjerno prema zapadu.

To će je stati glave, razmišljao je starac. Ne može izdržati dugo. Ali poslije četiri sata riba je još uvijek plivala prema otvorenom moru, vukući za sobom čamac, a on je još uvijek držao zategnut konopac preko leđa.

- Bilo je podne kad je zagrizla udicu - reče on. - A još je nisam ni vidio.

Prije nego što je riba zagrizla., stavio je na glavu veliki slamnati šešir i on ga je sad grebao po čelu. Bio je žedan, te kleknu i pažljivo, da ne bi pomjerio konopac, isteže se, što je više mogao, prema boci s vodom. Otvori je i uze jedan gutljaj. Zatim se nasloni na pramac kako bi se odmorio. Sjedio je na nerazapetom jarbolu i jedru i nije se trudio da razmišlja, već je samo želio da to sve izdrži.

Onda se okrenu i vidje da se kopno više nije ni naziralo. Sasvim je svejedno, pomisli on. Mogu se vratiti natrag, orijentirajući se s pomoću odbljeska svjetlosti iznad Havane. Još ima dva sata do zalaska sunca i možda će prije tog doba ona izroniti. Ako to ne učini sad, onda će izroniti kad mjesec zasija. Ako i tada to ne bude, onda će možda izroniti kad sunce grane. Nije me uhvatio još nikakav grč i osjećam se dovoljno snažnim. Najzad, ona ima udicu u ždrijelu a ne ja. Ali, kakva mora da bude riba koja tako vuče! Mora da je dobro zagrizla. Da mi je samo jednom da je vidim kako bih saznao kakvog imam protivnika.

Cijele te noći riba nije promijenila smjer, niti pravac, koliko je to starac mogao razabrati po položaju zvijezda. Poslije zalaska sunca zahladi i znoj se sušio hladeći starčeva leđa, njegove ruke i njegove stare noge. Po danu, uzeo je vreću kojom je bio pokrio posudu s mamcem i prostro je na suncu da bi se osušila. Kad je sunce zašlo, on je ogrnu oko vrata, tako da mu je visjela niz leđa. I on je pažljivo podmetnu pod konopac koji se spuštao preko njegovih leđa. Vreća ublaži, poput jastuka, pritisak konopca i on pronađe položaj u kome se gotovo ugodno osjećao. Položaj je bio samo unekoliko manje neugodan nego prije, ali njemu se činio gotovo ugodan.

Ni ja njoj, ni ona meni - jedno drugom ne možemo ništa učiniti, razmišljao je. Sve dok tako vuče.

U jedan mah ustade i pomokri se preko ruba čamca i pogleda prema zvijezdama i prokontrolira svoj smjer. Konopac bijaše kao kakva fosforescentna pruga koja je padala pravo s njegovih leđa u vodu. Sad su napredovali sporije i svjetlost iznad Havane bila je slabija i on je znao da sad struja skreće prema istoku. Ako više ne budem vidio svjetlost nad Havanom, znači onda da idemo dalje prema istoku, razmišljao je. Jer, da je smjer ribe ostao nepromijenjen, trebalo bi da ih vidim još nekoliko sati. Kakvi li su današnji rezultati Velike lige, pitao se. Da čovjek sad ima radio, bilo bi izvanredno. Zatim pomisli, pa, razmišljaš cijelo vrijeme samo o tome. Misli radije o tome što sad raditi. Ne smiješ praviti gluposti.

Onda reče glasno: - Eh, da mi je dečko sad ovdje! Da mi pomogne i da sve ovo vidi.

Nitko ne bi smio ostati u starosti sam, razmišljao je. Ali to je neizbježno. Ne smijem zaboraviti pojesti tunu prije nego što se pokvari, da me snaga ne bi izdala. Ne zaboravi, ma kako to nerado činio, da ujutro rano jedeš. Ne zaboravi, reče sam sebi.

Tijekom noći dva dupina približiše se čamcu i on ih je čuo kako se prevrću i cmokću. Znao je razlikovati puhanje mužjaka, slično frktanju, od uzdisanja ženke.

- Dobra bića - reče on. - Igraju se i šale i vole se. Oni su nam braća, kao i ribe poletuše.

Onda osjeti samilost prema velikoj ribi koju je uhvatio. Čudesna je i neobična i tko zna koliko je stara, mislio je. Nikad ranije nisam uhvatio ribu koja je bila tako snažna i koja se tako čudno ponaša. Možda je isuviše pametna pa će skočiti. Mogla bi me svojim skokovima ili iznenadnim izbijanjem na površinu uništiti. Ili, možda je ranije već nekoliko puta progutala udicu pa sad zna kako se treba boriti. Nema ni pojma da joj je protivnik samo jedan jedini čovjek i da je taj čovjek starac. Nego, da grdne li ribe, para će vrijedjeti ako joj samo meso bude dobro. Ona je kao čovjek zgrabila mamac i vuče ga baš kao i čovjek i priprema se bez panike za obranu. Je li bilo što smislila, ili je prosto očajna kao i ja?

Sjetio se dana kada je upecao jednog od para sabljarki. Mužjak pušta uvijek ženku da zagrize prva, i upecana riba, ženka, počinje se, obuzeta panikom, očajnički braniti i zato se brzo iscrpi, a za cijelo vrijeme mužjak je ostao kraj nje, prolazio ispod konopca i kružio s njom na površini. Mužjak se nalazio tako blizu nje da se starac uplašio da će mužjak svojim repom, oštrim kao kosa, i gotovo iste veličine i oblika, presjeći konopac. Kad je starac probio ženku ku-kom za ribe i počeo je udarati, i onda kad joj je držao čvrsto kljun, nalik na rapir, i tukao je maljem po glavi sve dotle dok joj boja ne postade slična onoj na podlozi ogledala, i kad ju je uz pomoć dječaka podigao na palubu, mužjak je bio za sve vrijeme pored čamca. Zatim, kad je starac pokušavao razmrsiti konopce i pripremao harpun, mužjak skoči visoko, sasvim pored čamca, da bi vidio gdje mu se nalazi ženka i onda ga nestade u dubini; njegova blijedoljubičasta krila, ustvari njegove prsne peraje, raširio je svom širinom, i sve su mu se pruge mogle vidjeti. Bio je divan, starac se sjećao, i bio je uporan.

To je bila najžalosnija epizoda koju je ikada doživio, razmišljao je starac. I dječak je bio tužan i molili smo je za oproštaj i ubili smo je brzo.

- Htio bih da je dječak ovdje - reče glasno i namjesti se ugodno na daskama pramca i osjeti preko konopca, koji je držao na leđima, snagu ribe koja se neprekidno kretala na koju god je stranu htjela.

Dobro bi bilo da je već jednom, s pomoću lukavstva, prisili da izabere cilj, sjetio se starac. Njezin cilj je bio da ostane duboko u tamnoj vodi, daleko od svih zamki, obmana i lukavština. Moj cilj je bio da odem dalje od svih ljudi. Dalje od svih ljudi na svijetu. Sad smo, od podneva, vezani riba i ja. I nikog nema da nam pomogne.

Možda i nije trebalo da budem ribar, razmišljao je. Nego, rođen sam da budem to. Moram se svakako podsjetiti, čim svane, da pojedem tunu.

U cik zore nešto je povuklo za jedan od mamaca koji su se nalazili iza njega. Ču kako se štap lomi i konopac odvija preko ograde čamca. Izvadi u mraku nož iz korica i kad je uspio prebaciti svu težinu na svoje lijevo rame, onda je povukao unazad i presjekao konopac o drvo ograde. Zatim presiječe konopac najbliži njemu i u mraku pričvrsti slobodne krajeve pričuvnog klupčeta. Radio je spretno jednom rukom, a jednom nogom je stajao na klupčadima da se ne bi kotrljala dok im je vezivao čvorove. Sad je imao šest pričuvnih klupčadi. Dva od svakog mamca koje je presjekao, a pored toga i dva od mamca koji je riba zagrizla; svi su oni bili povezani.

Kad svane, razmišljao je, vratit ću se mamcu na dubinu od četrdeset hvati i njega ću presjeći i privezati za rezervno klupče. Bit će da sam izgubio dvije stotine dobrog katalonskog *cordela** i udice i ušice. To se može nadoknaditi. Ali kako nadoknaditi gubitak ako neka riba

zagrize konopac i presiječe ga? Koja li je to riba maločas zgrabila mamac? Možda sabljarica, ili iglun, ili morski pas. Nisam je osjetio. Moram se ove brzo osloboditi.

* Uže, konopac, uzica.

Glasno je rekao: - Eh, da mi je dečko sad ovdje!

Ali, dečka nemaš, pomisli. Samo si ti, sam i bit će bolje da se vratiš posljednjem konopcu, ne obzirući se je li mračno ili ne, i presiječeš ga i pričvrstiš dva pomoćna klupka.

Tako je i učinio. Bilo je teško raditi u mraku a jednom prilikom riba podiže veliki val koji ga obori na pod i rasiječe ga ispod oka. Tanak mlaz krvi poteče mu niz obraz. Ali, ona se zgruša i sasuši prije nego što je skliznula do brade i on se zatim vrati na pramac i nasloni na drvo. Popravi vreću i pažljivo namjesti konopac, tako da mu pade preko još neopterećenog dijela leđa, i, dok ga je tako držao usidrenog preko svojih pleća, ispita pažljivo trzanje ribe i zatim procijeni kojom se brzinom kretao čamac.

Zašto je trgnula u stranu, pomisli. Žica je sigurno skliznula niz njezina brežuljkasta leđa. Svakako, leđa je manje bole nego mene, ali, ne može ona vući beskonačno čamac, ma kolika da je. Sad je sve otklonjeno što bi moglo praviti smetnje a, osim toga, ima i mnogo pomoćnih uzica - sve što je potrebno.

- Ribo - reče on blago i jasno. - Ostat ću s tobom dok ne umrem.

Ostat će ona sa mnom, pomisli, i tako iščekivaše da se razdani. Bilo je hladno pred svitanje i on se pripi uz drvo da se zagrije. Izdržat ću toliko koliko i ona, razmišljao je. I pri prvoj svjetlosti vidje kako se čamac diže i spušta. Čamac se neprekidno kretao a kad se ukaza prva zraka sunca, ono se nalazilo s desne strane starčevog ramena.

- Kreće prema sjeveru - reče starac. - Struja nas je skrenula daleko prema istoku - mislio je. - Dobro bi bilo da se vrati niz struju. To bi značilo da se umorila.

Kad se sunce još više diglo, shvatio je da se riba nije umorila. Postojao je samo jedan povoljan znak. Nagib konopca je govorio da je plivala na manjoj dubini. To još nije značilo da će iskočiti, pomislio je. Ali mogla je.

- Bože, pusti je da skoči - reče starac. - Imam dovoljno konopca.

Možda će je, ako malo više zategne, žica ozlijediti i onda će skočiti. Sad, kad se već razdanilo, pusti je da skače da bi napunila svoje mjehurove duž leđa zrakom i onda se neće moći dogoditi da, prije nego što umre, ode u dubinu.

On pokuša pojačati zategnutost, ali otkako je riba zagrizla udicu, nije bio nikada kao sada napet do svojih krajnjih granica i on osjeti otpor dok je vukao i onda shvati da se uže više nije moglo zatezati. Ne smijem ga više vući, pomisli. Svaki trzaj proširuje ranu od udice i onda ako skoči, može se dogoditi da joj se izvuče. U svakom slučaju, osjećam se bolje na suncu a zasad i nemam potrebe gledati u njega.

Na konopcu se vidio žuti korov, ali starac je znao da to konopac čini još težim i zato je bio zadovoljan. To je bio žuti golfski korov koji je u noći svjetlucao tako jako.

- Ribo - reče on - volim te i mnogo te poštujem. Ali ubit ću te neminovno prije smiraja sunca.

Nadajmo se tome, pomisli.

Jedna ptičica doletje sa sjevera do čamca. To je bila neka mala ptica pjevačica i ona je letjela nisko iznad vode. Starac je odmah vidio da je vrlo umorna.

Ptica sletje na krmu čamca i tu ostade. Zatim napravi nekoliko krugova oko starčeve glave i zadrža se na kanapu gdje je bilo ugodnije.

- Koliko imaš godina? - upita starac pticu. - Je li ti to prvo putovanje?

Ptica ga je gledala dok joj je govorio. Bila je suviše umorna da ispita konopac i ona se zaljuja na svojim nježnim nožicama.

- Jak je - reče joj starac. - Suviše je jak. Da ti je noć bila mirna, ne bi bila tako umorna. Kakve te ptice gone?

Jastrebovi, pomisli on. Lete prema moru da bi naišli na vas. Ali, on ptici ne reče ništa, ona ga nije mogla razumjeti a uskoro će upoznati jastreba.

- Odmori se dobro, ptičice - reče on. - Zatim odleti i potraži svoju sreću kao i svaki čovjek, kao i svaka ptica, kao i svaka riba.

Govorio joj je to jer su mu leđa noćas utrnula i sad su ga užasno boljela.

- Ostani kod mene, ptičice - reče. Žao mi je što ne mogu razapeti jedro i povesti je do kopna pri lakom povjetarcu što se diže. No, bar je sa mnom jedan prijatelj.

I baš tada riba potegne i starac pade na pramac, a možda bi ga i bacila preko ruba da se nije pridržao i popustio konopac.

Ptica odletje kad kanap zadrhta a starac nije vidio kad je uzletjela. Desnom rukom pažljivo dodirnu konopac i primijeti da mu je ruka krvarila.

- Nešto mi je ozlijeđeno - reče glasno i povuče konopac da bi vidio hoće li riba skrenuti. Ali, kad je zategnuo do krajnje granice, on prestade s tim i odmjeri težinu.

- Osjećaš ga sada, ribo - reče on. - A, bogme, isto tako i ja.

On se osvrnu za pticom jer je želio njezino društvo. Ptica se izgubila.

Nisi ostala dugo, pomisli starac. No, tamo je svakako još surovije, tamo gdje si odletjela, osim ako se nisi dokopala obale. Kako sam mogao dopustiti da me riba povrijedi tako naglim trzajem? Mora da sam bio glup. Ili možda zbog toga što sam gledao ptičicu i razmišljao o njoj. Sad trebam obratiti veću pažnju na svoj posao, a onda pojesti tunu kako bih sačuvao snagu.

- Želio bih da je dječak ovdje i da imam soli - reče glasno.

Prebacujući teret konopca na lijevo rame i kleknuvši pažljivo, on opra ruku u oceanu i držao je više od jednog minuta tako zagnjurenu i promatrao krvavi trag i neprestano pjenušanje vode oko ruke, a s kretanjem čamca nestajalo je krvi.

- Mnogo je usporila - reče on.

Starac bi još držao ruku u slanoj vodi, ali plašio se drugog iznenadnog trzaja ribe, i zato ustade i ispruži ruku prema suncu. Konopac je samo malo ozlijedio ruku. Ali, to bijaše najpokretljiviji dio ruke.

Znao je dobro da će mu ruke biti potrebne prije nego što se sve to svrši, a zatim nije ni želio da bude povrijeđen prije no što postigne cilj.

- Sad - reče kad mu se ruka osušila - moram pojesti malo tune. Mogu je dohvatiti rukom i pojesti na miru.

Kleknuo je i našao tunu s pomoću kuke koja se nalazila ispod pramca i povuče je k sebi, ali pazeći da ne dodirne zategnute konopce. Opet je držao konopac na lijevom ramenu i održavajući

lijevom rukom ravnotežu on skine ribu s kuke a ovu vrati na staro mjesto. Zatim kleknu jednim koljenom na ribu i guleći s leđa, od glave pa sve do repa, skinu tamnocrveno meso ribe. Kad je tako zgulio šest traka, raširi ih preko drveta na pramcu, obrisa nož o hlače i uze kostur ribe za rep i baci ga u vodu.

- Sumnjam da ću je cijelu pojesti - reče i pređe nožem preko jedne od traka. Osjećao je hladan oštar pritisak konopca, a lijevu mu ruku zahvati grč. Ona se čvrsto pripi uz konopac i pogleda je s puno gađenja.

- I to mi je neka ruka - reče. - Dobro, grči se ako hoćeš. Pretvori se u pandžu. Ništa ti neće pomoći.

Dođi samo, pomisli on i pogleda pod kojim je kutom konopac padao u tamno more. Jedi sad, i to će ti ojačati ruku. Ruka nije kriva, a ti si mnogo sati proveo s ribom. Ali, s njom možeš biti dovijeka. Pojedi tunu sada.

Uzeo je jedan komad, strpao ga u usta i polako žvakao. Nije bilo neprijatno.

Dobro žvači, mislio je, i izvuci sve sokove. Ne bi bilo loše da se jede s malo limuna i soli.

- Kako si, ruko? - zapita ruku, ukočenu gotovo kao mrtvu. - Pojest ću više, u tvoje zdravlje.

On pojede drugi komadić koji je presjekao nadvoje. Žvakao je pažljivo i zatim ispljunu kožu.

- Kako ti je, ruko? Je li možda suviše rano da se zna?

On zagrize još jedan veliki komad i počne ga žvakati.

- To je izvanredno punokrvna riba - mislio je. Sretan sam što nisam uhvatio dupina umjesto nje. Dupin je suviše sladak. A ova nije takva, i u njoj se još uvijek nalazi sva snaga.

Čovjek mora biti praktičan, pomisli. Dobro bi bilo da imam soli. A ne znam hoće li sunce pokvariti ili osušiti ono što ostane i zato će biti bolje da sve pojedem premda nisam gladan. Riba je mirna i istrajna. Pojest ću sve i onda sam spreman.

- Strpi se, ruko - reče on. - To činim za tebe.

Htio bih nahraniti ribu. Ona mi je brat. Ali moram je ubiti i zato biti dovoljno snažan. Polako i savjesno on pojede sve što je ostalo od ribljih traka.

Uspravi se, čisteći ruku o hlače.

- Sad - reče - možeš pustiti konopac, ruko, ja ću raditi desnom dok se ne opametiš.

Lijevom nogom stade na teško uže koje je lijeva ruka držala i povuče unazad da bi se suprotstavio pritisku na leđima.

- Pomozi mi, Bože, da me grč prođe - reče on - jer ne znam što riba namjerava. Ali, ona je izgleda mirna, mislio je, i radi sve po planu. A kakav je moj plan? Moram ga prilagoditi njezinu, s obzirom na njezinu veličinu. Ako skoči, mogu je ubiti. Ali, ona će se dovijeka zadržati dolje. Onda ću i ja s njom ostati dovijeka na dnu.

On protrlja zgrčenu ruku o hlače i pokuša otvoriti šaku. Ali, ona se nije otvarala. Možda će se otvoriti na suncu, pomisli on. Možda će se otvoriti kad probavim sirovu, jaku tunu. Ako hoću da je otvorim, otvorit ću je bez obzira na sve. Ali, neću je otvarati silom. Neka se otvori sama od sebe. Uostalom, zloupotrebljavao sam je noćas kad sam morao presijeći i vezati razne konopce.

On baci pogled po moru i osjeti kako je sada sam. Ali, vidje prizme u tamnim morskim dubinama i zategnuti konopac ispred sebe, i čudno mreškanje u mirnom moru. Oblaci su se gomilali pod pritiskom pasata i on ispred sebe vidje jato divljih pataka koje su se ocrtavale na

nebu iznad vode. Jato zatim nestade i onda se opet pojavi, i on je znao da čovjek nije nikad sam na moru.

Sjetio se kako se neki ljudi plaše kad, ploveći u malom čamcu, izgube kopno iz vida a znaju da se nalaze u mjesecu koji obiluje nevremenom. Sad se nalazio u mjesecu orkana, a kad on ne puše, vrijeme je u tom mjesecu najljepše u cijeloj godini.

Ako dolazi orkan, čovjek na moru opaža uvijek dan ranije znake na nebu. Oni, na obali, ne mogu ih vidjeti jer ne znaju u što gledati, razmišljao je. Svakako da i obala utječe na razlike u oblicima oblaka, ali, sad se orkan neće dići.

Pogleda nagore i vidje bijele kumuluse naslagane u nježne grudve sladoleda, a visoko iznad njih na rujanskom nebu bjehu paperjasti tragovi cirusa.

- Lagana *brisa** - reče on - ljepše vrijeme za mene nego za tebe, ribo.

Lijeva mu ruka bijaše još uvijek zgrčena, ali se sad poče polako otvarati.

Mrzim grč, pomisli on. To je izdaja vlastitog tijela. Ponižavajuće je u prisutnosti drugih dobiti proljev zbog trovanja hranom ili zbog toga povraćati. Ali, grč - uvijek ga je smatrao za *calambre*** - ponižava čovjeka, naročito onda kad je sam.

* Sjeveroistočni vjetar koji danju puše s mora na kopno, a noću skopna na more (španjolski).

** Grčenje pojedinih mišića (španjolski).

Da je dječak ovdje, mogao bi je protrljati i povratiti, mislio je. Ipak će se otvoriti.

Zatim mu desna ruka osjeti razliku u pritisku konopca, i to prije nego što je opazio promjenu njegovog nagiba u vodi. A kad je konopac povukao k sebi i udario lijevom šakom snažno i neočekivano o bedro, primijeti kako nagib konopca postaje sve blaži.

- Penje se - reče on. - Pridruži se, ruko, molim te, hajde, pridruži se.

Konopac se dizao lagano i ravnomjerno a zatim se ispred čamca nabra površina oceana i riba se pojavi. Izlazila je beskrajna i voda se slijevala niz njezine bokove. Blistala je na suncu, a njezina glava i leđa bili su tamni i crveni, dok su joj se pruge na bokovima prelijevale u otvorenoplavoj boji. Njezin kljun bijaše dug kao štap za bejzbol i zaoštren kao rapir, tijelo joj izroni svom dužinom iz vode, zatim kao ronilac ponovo uroni, i starac vidje kako tone, s repom nalik na veliku kosu, i kako se konopac stade sve više zatezati.

- Duža je pola metra od čamca - reče starac. Konopac se kretao brzo ali ravnomjerno i riba nije bila u panici. Starac je pokušavao objema rukama držati konopac ispod njegove krajnje granice zategnutosti. Znao je, ako neprekidnim pritezanjem ne privoli ribu da uspori, ona bi mogla odmotati cijeli konopac i prekinuti ga.

To je velika riba i moram je umiriti. Ne smijem nikad dopustiti da postane svjesna svoje snage, ni svih onih mogućnosti koje nastaju njezinim trzanjem. Da sam na njezinu mjestu, zapeo bih iz sve snage i povukao - pa kud puklo da puklo. Ali, hvala Bogu, one nisu tako inteligentne kao mi koji ih ubijamo; iako su plemenitije i sposobnije.

Starac je vidio mnogo velikih riba. Vidio mnoge teške i preko pet stotina kilograma i ulovio je dvije takve ribetine. Ali, nikad sasvim sam. Sada, sam i daleko od kopna, privezan je za najveću ribu koju je ikada vidio, veću od svih za koje je ikada čuo, a lijeva ruka mu je bila još

uvijek zgrčena kao pandža u orla.

Ipak će oživjeti, mislio je starac. Sigurno će oživjeti da pomogne desnoj. Postoje tri stvari u bratskom međusobnom odnosu: riba i moje ruke. Mora se otvoriti. Nedostojno je nje da bude zgrčena. Riba je opet plivala sporije i kretala se uobičajenom brzinom.

Zašto je skočila, razmišljao je starac. Kao da je htjela pokazati koliko je velika. Sad, doduše, znam. Htio bih i ja njoj pokazati kakav sam. Ali, onda bi vidjela i zgrčenu ruku. Neka misli da sam više čovjek nego što sam, a takav ću svakako i biti. Htio bih da sam riba, baš ova riba, u takvim okolnostima u kojima je i ona sada, pod uvjetom da mi ostanu volja i pamet.

On se nasloni udobno na drvo i izdrža strpljivo svoje muke, dok je riba plivala ravnomjerno, a čamac se probijao polako kroz tamnu vodu. Kad je puhnuo vjetar s kopna, more se malo uzburka i u podne starca prođe grč u lijevoj ruci.

- Ribo, loše vijesti za tebe - reče on i podiže konopac preko vreće koja mu je pokrivala leđa.

Osjećao se ugodnije, ali je patio, iako to nije priznavao.

- Nisam pobožan - reče on. - Ali, izgovorit ću deset Očenaša i Zdravomarija samo da uhvatim ribu, a ako bude moja, otići ću na hodočašće do Gospe od Cobre. To je moj zavjet!

I on se počne moliti mehanički. Katkad je bio toliko umoran da se molitve nije mogao sjetiti i onda je riječi izgovarao brzo da bi sačuvao automatizam. Zdravomariju je lakše izmoliti nego Očenaš, pomisli on.

- Zdravo Marijo milosti puna. Blagoslovljena ti među ženama i blagoslovljen plod utrobe tvoje, Isus. Sveta Marijo, Majko Božja, moli za nas grešnike sada i u času smrti naše. Amen. Zatim dodade: - Blažena djevice, moli se za smrt ove ribe. Ma koliko da je divna.

Kad je izmolio obje molitve i osjećajući se sad mnogo bolje, ali još uvijek pateći u istoj mjeri, a možda još i više, on se nasloni na pramac i uze mehanički mrdati prstima lijeve ruke.

Sunce je sad grijalo, iako je laki povjetarac pirkao.

- Bit će bolje da promijenim mamac na ovoj maloj udici kod pramca - reče on. - Ako riba izdrži još jednu noć, bit će opet potrebno da jedem, a vode imam još malo u boci. Ne vjerujem da ovdje mogu uhvatiti što drugo do dupina. Ali, ako ga pojedem svježeg, neće biti višak. Želio bih da se riba poletuša spusti noćas na čamac. Ali, nemam svjetlosti da ih privučem. Riba poletuša, ma koliko bila sirova, izvrsna je za jelo, i čovjek nema potrebe da je siječe. Moram sad čuvati svaki djelić svoje snage. Isuse, nisam znao da je tako velika.

- Ipak ću je ubiti - reče on. - U svoj njezinoj veličini i slavi.

Iako to nije pošteno, mislio je, ali pokazat ću joj što sve jedan čovjek može učiniti i izdržati.

- Rekao sam dječaku da sam neobičan čovjek. Sad je trenutak kad to treba i dokazati.

Tisuću puta je to već dokazao, pa ipak to još nije značilo ništa. Sad je opet dokazivao. Uvijek je morao ponovo dokazivati, a nikada nije mislio o prošlosti kad se nalazio u takvim trenucima.

Bilo bi dobro da riba zaspi i onda bih i ja spavao i sanjao lavove. Zašto li su mi ti lavovi najsnažnija uspomena? - Ne misli o tome, starče - reče sam sebi. - Odmaraj se sad naslonjen na drvo i ne misli ni na što. Ona se napreže. A ti radi što manje možeš.

Podne je sve više odmicalo a čamac se još uvijek kretao polako i ravnomjerno. Ali s istoka

puhnu jači vjetar i starac je plovio tiho lako uznemirenim morem i rana od konopca na leđima sada ga je prijatno dražila. Jednog trenutka, tijekom popodneva, konopac se opet počeo dizati. Ali, riba nastavi plivati, samo na nešto višoj razini. Sunce pade na starčevu lijevu ruku i ramena i leđa. Bilo mu je jasno da je riba skrenula sa sjevera na istok.

Sad, kad je svoju ribu već jednom vidio, mogao ju je zamisliti s njezinim purpurnim prsnim perajama, širokim kao krilo, i velikim uzdignutim repom, kojim je sjekla tamnu vodu. Koliko li vidi u dubinu, zapita se starac. Njezino oko je ogromno, a konj mnogo sitnijih očiju vidi u pomrčini. Nekad sam mogao vidjeti sasvim dobro po mraku. Ne u potpunom mraku. Ali, gotovo kao mačka.

Sunce i stalno kretanje prstiju povratili su mu potpuno lijevu ruku i on započne prebacivati sve više tereta na nju i strese ramenima da bi malo pomjerio u stranu oštar pritisak konopca.

- Ako se nisi umorila, ribo - reče glasno - mora da si vrlo čudna.

Osjetio je veliki zamor, a znao je da će se uskoro spustiti noć i zato pokuša razmišljati o drugim stvarima. Mislio je o velikim ligama, za njega su to bile *Gran Ligas*, i on je znao da su "Jenkiji" iz New Yorka igrali sad protiv "Tigrova" iz Detroita.

Već je drugi dan kako ne znam rezultate, pomisli on. Ali, moram imati pouzdanja i biti dostojan velikog DiMaggia koji obavlja sve stvari savršeno, čak i kad ga boli petna kost. Kakva li je bol petne kosti, upita samog sebe. *Un espuela de hueso*. Tako nešto mi nemamo. Je li isto tako mučno kao kad ti borbeni pijetao zarije ostruge u petu? Čini mi se da ne bih mogao ni to izdržati, a ni gubitak jednog ili oba oka i nastaviti, poput pijetlova, borbu. Čovjek se ne nalazi mnogo iznad ptica i zvijeri. Ipak bih radije bio životinja - ovdje, u tami mora.

- Sve dok se morski pas ne pojavi - reče glasno. - Ako dođe, onda teško i njemu i meni.

Vjeruješ li da bi veliki DiMaggio ostao, kao ja, tako dugo s ribom, pomisli on. Sigurno da bi ostao, ako ne i duže, jer je snažan i mlad. I njegov je otac bio ribar. Pitam se ipak bi li mu bol petne kosti toliko smetao?

- Ne znam - reče glasno. - Nikada me nije boljela petna kost.

Kad je sunce zašlo, sjetio se, da bi ulio sebi više samopouzdanja, doba provedenog u Casablanci, kad se u jednoj krčmi nadmetao s moćnim crncem iz Cienfuegosa, kojeg su smatrali najjačim u luci. Dvoboj je trajao dan i noć, s laktovima iznad kredom povučene crte na stolu, koso ispruženih podlaktica i čvrsto stisnutih šaka. Obojica su se trudila da primoraju jedan drugog da obore ruku na stol. Mnogi su se kladili i svijet je ulazio i izlazio u sobu osvijetljenu petrolejkom, i on je gledao kako se poslije prvih osam sati suci mijenjaju, svaka četiri sata, da bi otišli na spavanje. Pod noktima njegove i crnčeve ruke pojavi se krv i oni su gledali jedan drugome u oči, šake i laktove, a promatrali su ih oni koji su se kladili i dalje se šetajući po sobi, ili sjedeći na visokim stolicama uza sam zid. Zidovi su bili od drveta, premazani svijetlopla-vom bojom, a svjetiljke su po njima bacale sjene njih dvojice. Crnčeva sjena bijaše ogromna i lelujala se po zidu kad god bi plamen zatitrao.

Izgledi na pobjedu mijenjali su se stalno svu noć i crncu su davali da pije rum i puši cigarete. Crnac je poslije ruma pokušavao učiniti strahoviti napor. Jednog trenutka uspio je poljuljati ravnotežu starčeve ruke - tada on još ne bješe starac, već Santiago El Campeon* - za čitava tri palca. Starac je ipak vratio ruku na mrtvu točku. Istog trenutka bi mu jasno da će pobijediti crnca koji je bio zgodan čovjek i atletski razvijen. Kad sutradan oni koji su se kladili

zatražiše da se borba proglasi neriješenom, a sudac stade vrtiti glavom, on zape iz sve snage i počne sve više obarati crnčevu ruku naniže dok ova najzad ne leže na drvo. Dvoboj je započeo u nedjelju ujutro, a završio se u ponedjeljak ujutro. Mnogi su tražili da se borba proglasi neriješenom, jer su trebali otići na dokove da utovaraju vreće šećera ili do Havanske kompanije za ugljen. Oni su nestrpljivo očekivali krajnji ishod. A on je okončao borbu prije nego što je ijedan otišao na posao.

* Prvak, šampion (španjolski).

Dugo vremena poslije toga zvali su ga svi šampion, a u proljeće održao se revanš. Svijet se nije mnogo kladio i on je pobijedio vrlo lako, jer je još u prvom susretu slomio samopouzdanje crncu iz Cienfuegosa. Nakon toga borio se još nekoliko puta i zatim je prestao. Došao je do zaključka da je mogao pobijediti svakoga ako bi to samo stvarno htio, ali je isto tako uvidio da bi u ribolovu takve borbe smetale njegovoj desnoj ruci. Pokušavao se boriti lijevom. Ali lijeva ruka ga je obmanjivala, nije činila ono što je želio, i zato joj nije vjerovao.

Sunce će je sad dobro ispržiti, pomisli on. Neće mi se više zgrčiti osim ako noćas ne zahladi. Da mi je znati što li će se ove noći dogoditi?

Jedan zrakoplov preletje mu visoko iznad glave na putu za Miami i on je ugledao kako njegova sjena unese paniku među jatom riba poletuša.

- Uz toliko riba poletuša mora da je tu sigurno i dupin - reče on, i povuče konopac da bi vidio ne bi li se mogao izvući za još koji metar. Nije bilo moguće i konopac ostade čvrst, a kapljice iz njega stadoše vrcati, što je bio znak da tek što nije pukao. Čamac se okretao polako i on je pratio zrakoplov sve dok ga je mogao vidjeti.

Mora da je vrlo neobično u zrakoplovu, pomisli. Želio bih vidjeti kako izgleda more s visine? Mora biti da se dobro vidi riba - ako ne leti suviše visoko. Letio bih vrlo nisko, na 200 hvati, i odozgo motrio ribu. Stajao sam jednom na križu prednjeg jarbola u čamcu od kornjačina oklopa i već s te visine vidio sam sasvim lijepo. Dupin je tada izgledao zeleniji i mogle su se vidjeti njegove pruge i purpurne točke, a moglo se vidjeti i cijelo jato. Zbog čega brze ribe koje žive u tamnim morskim strujama imaju purpurna leđa ili, obično, crvene pruge ili mrlje? Dupin izgleda, naravno, zelen jer je ustvari zlatan. Ali, kad se želi nahraniti, propisno gladan, tad se vide purpurne pruge kao i kod sabljarke. Je li to dolazi od ljutine ili veće brzine?

Upravo dok su, prije no što se smrklo, prolazili kraj velikog otoka od sargaške trave, koji se ljuljao na lako uzburkanom moru kao da je ocean obljubljivao nekog ispod žutog pokrivača, u njegovu manju udicu zagrize dupin. Vidio ga je tek kad je skočio u zrak sasvim zlatan pod posljednjim zracima sunca, izvijajući se i koprcajući se divlje u zraku. Skakao je akrobatski, gonjen strahom, a starac se vrati krmi i čučnu držeći deblji konopac desnom rukom i šakom i lijevom poče vući dupina i svaki put na izvučeni dio stao bi svojom bosom lijevom nogom. Kad se riba nađe na krmi, praćakajući se očajnički, starac se sagne i podiže tamnozelenu ribu s crvenim mrljama. Njezina usta su grčevitim pokretima pokušavala osloboditi se udice i ona tresnu o dno čamca svojim dugim trupom, repom i glavom. Zatim je on udari maljem po glavi i ona se strese i umiri.

Starac otkači udicu, namjesti novi mamac i baci je u more. Potom se dovukao do pramca.

Opra lijevu ruku i obrisa je o hlače. Zatim premjesti konopac s desne ruke na lijevu i opra desnu šaku, dok je istodobno gledao kako sunce tone u ocean. A iz vida nije ispuštao ni nagib debelog konopca.

- Nije ga uopće izmijenila - reče on. Ali, ispitujući pritisak vode o svoju ruku, utvrdio je da se kretao primjetno sporije.

- Stavit ću oba vesla ispred pramca i to će još više usporiti hod u noći - reče on. - Dobra je noću, a i ja sam isto tako dobar.

Bit će bolje da dupina rasporim malo kasnije da bi krv ostala u mesu. Mogu to učiniti kasnije, a u isti mah ću namjestiti i vesla tako da pojačaju otpor čamca. Bolje je da ribu ostavim sad na miru i da je mnogo ne uznemiravam dok se ne smrkne. Zalazak sunca je mučan trenutak za ribu.

On osuši ruku na zraku, pa zatim zgrabi konopac i oslobodi se njega koliko god je mogao te ga nasloni na drvo kako bi isti toliki, ako ne još i veći, teret prebacio na čamac.

Sad se učim kako treba raditi. Barem ovaj posao. Zatim se, također, prisjeti da riba, otkako je zagrizla udicu, nije ništa jela i da je ogromna i da joj je potrebno mnogo hrane. Ja sam pojeo cijelu tunu. Sutra ću pojesti dupina. On ga nazva *dorado**. Možda ću morati pojesti nešto od njega kad ga budem očistio. Jest će se teže nego tuna. Ali, uostalom, ništa nije lako.

* Pozlaćen, zlatan (španjolski).

- Kako si, ribo? - upita glasno! - Ja sam sad dobro i moja lijeva ruka je dobro a imam hrane za cijeli dan i noć. Vuci čamac, ribo.

Zapravo, nije se osjećao najbolje, jer bol od konopca, zategnutog preko njegovih leđa, koja gotovo prestade biti bol, pređe u potmulo osjećanje koje ga onespokoji. Ali dogodile su mi se i gore stvari, pomisli on. Ruka mi je samo malo povrijeđena a druga se oslobodila grča. Noge su mi u redu. Dakle, u pogledu izdržljivosti, nadmoćniji sam od nje.

Sumrak rano pade, jer se, uopće, po zalasku sunca, rano smrkava u rujnu. On se nasloni na drvo i predade se odmoru koliko je mogao. Pojaviše se prve zvijezde. Nije im znao imena, ali ih je vidio i bio uvjeren da će se na kraju pojaviti sve i da će nad njim bdjeti sve njegove daleke prijateljice.

- Riba je također moj prijatelj - reče glasno. - Takvu ribu nisam nikada vidio niti čuo o njoj. Ali, moram je ubiti. Drago mi je što ne moramo ubijati zvijezde.

Zamisli, kad bismo svakog dana morali ubijati mjesec. Mjesec bježi. A zamisli što bi bilo kad bismo svakodnevno morali ubijati sunce? Ipak smo rođeni pod sretnom zvijezdom, pomisli on.

Tada mu bi žao velike ribe koja nema što jesti, no odlučnost da je ubije, ni za časak ne popusti usprkos tome što ju je žalio. Koliko će ona ljudi nahraniti. Pa, ipak, jesu li svi oni dostojni da je pojedu? Ne, svakako da nisu. Nema nijednog dostojnog da je pojede, kad čovjek pomisli na njezino ponašanje i dostojanstvo.

Te mi stvari nisu jasne, reče u sebi. Dobro je, ipak, što se ne moramo truditi da ubijamo sunce, ili mjesec, ili zvijezde. Dosta je već i to što živimo na moru i ubijamo svoju braću.

A sad, pomisli on, vrijeme je da porazmislim kako da je zaustavim. To se može izvrgnuti i na zlo i na dobro. Moglo bi se dogoditi da odvijem isuviše konopca, i pri tom da vesla još koče i

sasvim uspore kretanje čamca, pa da tako izgubim moju ribu čim počne trzati. Njezino sporo vučenje čamca produžuje u isti mah naše patnje, ali me čini sigurnim, jer ona može jurnuti takvom brzinom koju još nijedanput nije razvila. Što se god dogodilo, moram rasporiti dupina da se ne bi pokvario i uzeti koji zalogaj kako bih se okrijepio.

Odmarat ću se još jedan sat i ispitivati njezinu snagu i postojanost prije nego što počnem posao i donesem odluku. U međuvremenu, vidjet ću što radi, ima li kakvih promjena. Vesla - dobar je to trik - ali došlo je vrijeme koje ne trpi rizik. Još uvijek je to velika riba, a svojim očima sam vidio udicu u kutu njezinih čeljusti, čvrsto zatvorenih. Udica nije tako strašna. Ali, glad je ono što joj nanosi bol i protiv čega se ne može boriti. Odmori se sada, starče, pusti je nek radi što joj je volja sve dok ti se ne ukaže prilika da dođeš na red.

Učinilo mu se da se odmarao puna dva sata. Mjesec se kasno ukazivao i nije znao koliko je sati. Baš se i nije ljudski odmorio. Na leđima je osjećao još uvijek pritisak koji je prouzročila riba i zato se rukom osloni na ivicu, želeći na čamac prenijeti što više tereta.

Kako bi bilo da jednostavno zategnem konopac, pomisli on. Ali, ona bi ga mogla prekinuti i najmanjim trzajem. Moram ublažiti pritisak konopca na tijelo i biti u svako doba spreman da ga popuštam objema rukama.

- Pa ti još nisi spavao, starče - reče glasno. - Ima već pola dana i jedna cijela noć a, evo, sad i drugi dan kako ne spavaš. Moraš nekako smisliti, da malo odrijemaš u slučaju da zapliva mirno i ravnomjerno. Ako ne odspavaš, može ti se pomutiti u glavi.

Glava mi je dovoljno bistra, pomisli on. Suviše bistra. Bistar sam isto toliko koliko i zvijezde, moje sestre. Ipak moram spavati. One spavaju, i mjesec i sunce isto tako spavaju, i ocean katkad spava - kad nema struja i kad je savršeno mirno.

Ne zaboravi spavati, mislio je. Sasvim prosto zaspi, a što se tiče konopca, riješi to pitanje na neki prost ali siguran način. A sad, natrag, i očisti dupina. Suviše je opasno služiti se veslima kao kočnicom ako se mora odspavati.

- Možda ću izdržati bez spavanja - reče sam sebi. - Ali to je suviše opasno.

On se počne primicati krmi na rukama i koljenima pazeći budno da ne uznemiri ribu. Možda je u polusnu, pomisli on. Ali ja neću da se ona odmara. Mora tegliti dok ne umre.

Kad je došao do krme, on se okrenu tako da mu cijeli teret užeta pade na lijevu ruku a desnom izvuče nož iz korica. Zvijezde bijahu sjajne i on vidje jasno dupina, zabode mu oštricu noža u glavu i svuče ga pod krmu. Zatim jednom nogom stade na ribu i hitro je raspori od trbuha pa do pod samo grlo. Onda ostavi nož i desnom joj rukom izvadi utrobu, očisti je i iščupa škrge. Osjeti težinu njezina želuca i otvori ga. Dvije ribe poletuše bile su u njezinoj utrobi. Bile su svježe, on ih stavi na stranu i izbaci drob preko krme. Potonuše, ostavljajući za sobom fosforescentni trag u vodi. Dupin bijaše hladan i nekako gubavo bijel pri svjetlosti zvijezda i starac oguli jednu njegovu polovicu dok mu je desnom nogom stajao na glavi. Zatim ga okrete i zguli drugu polovicu i onda isiječe obje strane, od glave do repa.

On baci kostur preko ograde i pogleda za njim ne bi li spazio virove u vodi. Vidio je samo njegovo svjetlucanje dok je tonuo. Zatim se okrete i stavi obje ribe poletuše pored ribljih fileta i dok je uvlačio nož u korice, vrati se polako pramcu. Leđa su mu bila povijena pod teretom konopca koji je vodoravno ležao preko njih, a ribu je držao u desnoj ruci.

Kad se vratio na pramac, stavi oba riblja fileta na drvo, a poletuše pored njih. Poslije toga

prebaci konopac s jedne strane leđa na drugu i držao ga je opet lijevom rukom, koja je mirovala na ogradi. Sagne se u stranu i opere poletuše u vodi, mjereći pri tom brzinu vode rukom. Ruka mu je bila fosforescentna od guljenja ribe i on je gledao kako je voda zapljuskuje. Otpor vode je popustio i kad je protrljao ruku o dasku čamca, fosforescentne kapljice prsnuše i padoše polako u vodu.

- Umorna je ili se odmara - reče starac. - A sad da malo probam svog dupina, pa da se i ja odmorim i malo odspavam.

Pod zvijezdama i u noći, hladnijoj no prethodnoj, on pojede pola fileta od dupina i jednu poletušu, očišćenu, odsječene glave.

- Kako je izvrstan kuhan dupin - reče on - a kako je neukusan sirov. Neću više nikad poći čamcem bez soli ili limuna.

Da sam bio pametan, sipao bih cijelog dana vodu po pramcu i ona bi isparila, pa bih dobio sol. Ali dupina sam ulovio gotovo u sam sumrak. Ipak je to pogreška. Srećom, dobro sam ga sažvakao i nije mi muka.

Nebo se na istoku ogrnulo oblacima, i zvijezde, koje je poznavao, gasile su se jedna za drugom. Činilo mu se da je upadao u velik kanjon od oblaka. Vjetar prestade pirkati.

- Za tri ili četiri dana promijenit će se vrijeme - reče on. - Ali ne ni noćas ni sutra. A sad na spavanje, starče, dok je riba mirna i sigurna.

Držao je konopac čvrsto stisnut u desnoj ruci, zatim je pod desnu ruku podmetnuo bedro i tada se svom težinom odupro o drvo pramca. Kad se tako namjestio, spusti konopac nešto niže preko leđa, pridržavajući ga lijevom rukom.

Desna mi ruka može izdržati sve dok se tako opire, mislio je. Ako se opusti u snu, lijeva će me probuditi, jer će se tad konopac podignuti. To je naporno za desnu ruku. Ali, ona je naviknuta na teškoće. Ako odspavam dvadeset minuta ili pola sata, dosta je. On se nagne, suprotstavi cijelo svoje tijelo konopcu i premjesti svu svoju težinu na desnu ruku i onda zaspa.

Nije sanjao lavove već veliko jato dupina koje se razastrlo po površini od osam do deset milja; bilo je doba njihova parenja, i dupini su skakali visoko u zrak i padali u onaj kovitlac što se stvarao na mjestu gdje su iskakali.

Zatim je sanjao da leži u svom krevetu, i da sjeverac puše, da mu je vrlo hladno, a njegova desna ruka utrnula, jer mu je glava počivala na njoj umjesto na jastuku.

Nakon toga je sanjao o dugačkoj žutoj obali i vidje kako se prvi lav, u rani sumrak, spusti do nje i kako za njim dođoše drugi lavovi, i on ostade brade naslonjene o ogradu čamca koji se tu usidrio, dok je za to vrijeme puhao večernji povjetarac s mora, a on iščekivao da vidi nove lavove, i bio je sretan.

Mjesec je već dugo lebdio na nebu, ali on je spavao i riba je ravnomjerno vukla, a čamac se kretao prema tunelu od oblaka.

On se probudi kad ga desna šaka udari po licu, a uže mu zapara desnu ruku. Lijevu ruku nije osjećao, ali povuče što je jače mogao desnom i zbaci konopac. Najzad mu lijeva ruka nađe konopac i on se odupre o njega, a konopac mu je sada parao leđa i lijevu ruku, koja je sad preuzela cijeli teret i jako ga boljela. Pogleda u klupka koja su se glatko odmotavala. Baš tada riba skoči i zapjenuša ocean i onda teško pade. Zatim ponovo skoči nekoliko puta i čamac je plovio brzo, premda se konopac još uvijek odvijao, a starac ga zatezao tako da je mislio da će se

prekinuti. Bio je pritiješnjen o sam pramac a lice mu zabodeno u iskomadano meso dupina i on se nije mogao mrdnuti.

To smo i očekivali, pomisli on. Sad naprijed.

Naplati joj se za konopac, pomisli. Naplati joj se.

Nije mogao vidjeti kako riba skače, već je samo čuo kako se ocean lomi i kako tupo pljuska kad je riba padala. Zbog brzine kojom se odvijao, konopac mu je gadno sjekao ruke, ali on je znao da se to mora dogoditi, te pokuša konopac prebaciti na žuljevite dijelove, pazeći da ne povrijedi dlan i prste.

Da je tu dečko, on bi kvasio konopac, pomisli. Da, da je tu dečko. Da je tu dečko.

Konopac se odvijao, ali sad se poče odmotavati sporije i on je primoravao ribu da se bori za svaki centimetar. Oslobodio je glavu od ukliještenosti među daskom i komadima ribe koju je njegov obraz zgnječio.

Zatim kleknu, a onda se uspravi na noge. Konopac se i dalje odvijao, ali sve sporije. On dotetura do mjesta gdje je osjetio pod nogom klupko konopca, koje nije bio vidio. Imao ga je još mnogo i riba je morala sad odmotati cijelo novo klupko.

Da, razmišljao je on. Skočila je više no dvanaest puta i napunila je mjehurove na leđima zrakom i sad ne može potražiti smrt u dubinama iz kojih je ja ne bih mogao izvući. Uskoro će početi kružiti i onda moram na posao. Što li ju je tako iznenada uplašilo? Je li od gladi tako očajna ili ju je nešto uplašilo u noći? Možda je iznenada osjetila strah. Ali, ona je bila tako mirna, snažna riba i izgledala je tako neustrašiva i sigurna u sebe. Čudnovato.

- Bolje će biti da ti sam budeš neustrašiv i siguran u sebe, starče - reče on. - Držiš je, doduše, ali ne možeš je povući k sebi ni za centimetar. Uskoro će ipak početi kružiti.

Sad je starac držao konopac lijevom rukom i ramenima pa se sagne te zagrabi desnom rukom vodu da bi sprao ostatke dupinovog mesa s lica. Plašio se da mu ne pozlije, jer bi tada povraćao i izgubio snagu. Kad je umio i oprao lice, desnu ruku zadrža i dalje u slanoj vodi promatrajući istodobno i prvu svjetlost koja je najavljivala jutro. Kreće se sporo prema istoku, pomisli on. To znači da je umorna i da pliva niz struju. Uskoro će praviti krugove i onda tek počinje pravi posao.

Pošto je zaključio da mu je desna ruka bila dovoljno u vodi, on je izvadi i pogleda u nju.

- Nije loše - reče on. - A bol za čovjeka ne znači ništa.

On pažljivo savi konopac da ne bi zakačio svježe ozljede i premjesti ga tako da je mogao s druge strane čamca staviti lijevu ruku u vodu.

- Kad se radilo o kakvoj sitnici, nisi bila tako loša - reče on svojoj lijevoj ruci. - Ali ipak je bilo trenutaka kad si otkazala poslušnost.

Zašto nisam rođen s dvije dobre ruke? Možda je pogreška što je nisam izvježbao kako treba. Ali, sam Bog zna da je imala dovoljno mogućnosti da se popravi. Nije bila tako loša noćas - svega ju je jedanput uhvatio grč. Ako se opet zgrči, neka je onda konopac odsiječe. Tog trenutka, dok je on o ovome razmišljao, osjećao je da mu se muti svijest. Zato mu se učini da bi trebao pojesti još malo dupinova mesa.

- Ali, ne mogu - reče samom sebi. - Bolje je biti pri čistoj svijesti nego malaksati od povraćanja. Jedem li sad, znam da neću izdržati, jer mi je lice bilo zabodeno u meso. Suviše je kasno sad da s pomoću hrane ostanem pri snazi. Ti si lud - reče samom sebi. - Pojedi drugu

poletušu.

Bila je tu, zgotovljena i očišćena, i on je zgrabi lijevom rukom i poče pažljivo glockati koščice i pojede je svu osim repa.

Hranljivija je nego i jedna riba, pomisli on. Barem u onim sastojcima koji su mi i potrebni. Učinio sam sve što sam mogao. Neka počne kružiti i neka započne borba.

Sunce se rađalo treći put otkako se otisnuo na more i riba je počela kružiti.

Po nagibu konopca nije mogao primijetiti da riba kruži. Bilo je prerano za to. Osjetio je samo da je pritisak konopca nešto popustio i on ga počne polako vući desnom rukom. Konopac je bio krajnje zategnut kao i uvijek, ali baš kad ga je htio prekinuti, počne izlaziti iz vode. On izvuče glavu i ramena ispod konopca i stade ga izvlačiti polako i sigurno. Radio je objema rukama pokušavajući vući i tijelom i nogama što je više mogao. Njegove stare noge i ramena okretali su se u ritmu izvlačenja.

- Pravi vrlo velik krug - reče. - Ali kruži.

Tad se konopac zateže, a i on ga je zatezao sve dok s njega kapljice nisu počele prskati na suncu. Zatim konopac počne padati i starac kleknu i preko volje ga pusti da nestane u tamnoj vodi.

- Sad se u kruženju najviše udaljila - reče. Moram držati što čvršće, pomisli. Od naprezanja, smanjivat će krug. Možda ću je vidjeti kroz jedan sat. Najprije je moram svladati a potom ubiti.

Ali riba je nastavila kružiti polako i starac je dva sata kasnije bio mokar od znoja i mrtav umoran. Ali, sad su krugovi bili mnogo kraći i po nagibu konopca mogao je zaključiti da se riba neprekidno dizala plivajući.

Već se čitav sat smrkavalo starcu pred očima, a znoj mu je pekao oči i opeklinu iznad očiju na čelu. Nije se plašio svjetlaca koji su mu igrali pred očima. To je bilo razumljivo zbog napornog izvlačenja konopca. Ali dvaput je osjetio vrtoglavicu i nesvjesticu - a to ga je zabrinjavalo.

- Ne smijem malaksati i umrijeti zbog ovakve ribe - reče. - Sad kad mi se tako lijepo približava, neka mi Bog pomogne da izdržim. Izmolit ću stotinu Očenaša i stotinu Zdravomarija. Ali ne mogu sad.

Recimo da sam se pomolio, pomisli. Naglas ću se moliti poslije.

Baš tada osjeti iznenadno trzanje konopca, koji je držao objema rukama. Bilo je oštro i teško.

To ona udara o žicu na konopcu svojim kopljastim kljunom, pomisli. To je neminovno, morala je to učiniti. To će je možda natjerati da skoči, a ja bih više volio da sad nastavi kružiti. Skokovi su joj potrebni da bi uzela zraka. Ali svaki skok može joj proširiti ranu i onda bi se mogla osloboditi udice.

- Ne skači, ribo - reče. - Ne skači.

Riba je udarila o žicu još nekoliko puta, i kad god je zatresla glavom, starac je pomalo popuštao konopac.

Ne smije joj se povećati bol, pomisli. Nije važno što mene boli. Ovu bol mogu podnijeti. Ali ona bi mogla pobjesnjeti od njezinog.

Poslije kratkog vremena riba prestade udarati o žicu i opet poče kružiti polako. Sad je starac neprestano izvlačio konopac. Ali nesvjestica ga obuze ponovo. On zagrabi malo morske

vode lijevom rukom i sasu je sebi na glavu. Zatim sasu još malo i protrlja potiljak.

- Ne hvata me grč - reče. - Opet će se uskoro pojaviti, ali ja ću izdržati. Moraš izdržati. Nemoj to ni spominjati.

On kleknu, oduprijevši se o pramac, i za trenutak prebaci opet konopac preko leđa. Ja ću se sad odmarati, a ona neka kruži, pa kad se primakne, ustat ću i nastavit ću izvlačiti konopac, odluči on.

Bilo je to pravo iskušenje odmarati se na pramcu i pustiti ribu da sama kruži, ne izvlačeći konopac ni za milimetar. Ali, kad je popuštanje napetosti pokazalo da se riba okrenula prema čamcu, starac skoči na noge i poče se okretati i njihati, izvlačeći opušteni konopac.

Umorniji sam nego što sam ikad bio, pomisli on. A, eto i pasat se podiže. Ali, sve će biti u redu kad je vidim u čamcu. To mi je strašno potrebno.

- Odmarat ću se dok se ona bude udaljavala u idućem krugu - reče. - Osjećam se mnogo bolje. Još dva-tri kruga i moja je.

Šešir je zabacio na potiljak, i spusti se na pramac, osjećajući kako se konopac zateže, dok se riba kružeći udaljavala.

Bori se sad, ribo, pomisli. Ja ću te izvući kad se budeš okretala.

More se osjetno uzburkalo. Ali, to je bio povjetarac, bezopasan i koristan, starcu prijeko potreban da bi se vratio kući.

- Upravit ću čamac jednostavno prema jugozapadu - reče. - Čovjek nikad nije izgubljen na moru, a i moj otok je velik.

Ribu je ugledao kad je započela treći krug.

Vidio ju je najprije kao tamnu sjenu, kojoj je trebalo toliko dugo vremena da prođe ispod čamca da prosto nije mogao vjerovati svojim očima.

- Ne - reče. - Tako ogromna ipak ne može biti.

Ali, ona je bila tako velika i kad je opisala potpun krug, nađe se svega tridesetak metara udaljena od njega i čovjek vidje njezin rep kako viri iz vode. Bio je veći od oštrice najveće kose i jasno svijetloljubičast iznad tamnoplave vode. On pljusnu opet po moru, i dok je riba plivala tik ispod površine, starac je mogao vidjeti njezin ogromni trup i grimizne linije koje su ga obmotavale. Njezino leđno peraje bilo je oboreno, a velika prsna peraja široko raširena.

Dok je kružila, starac je mogao vidjeti njezino oko i dvije sive remore* koje su plivale oko nje. Katkad su se kačile o nju. Katkad su hitro odlijetale. Katkad su bezbrižno plivale u njezinoj sjeni. Svaka je bila tridesetak centimetara dugačka i kad su brzo plivale, izvijale su kao jegulje svojim tijelima.

* Morska riba koja se pripija uz morske pse i druge velike oceanske ribe.

Starac se sad znojio ne samo zbog sunca nego i zbog nečeg drugog. Svaki put kad bi se riba mirno i polako okrenula, on je vukao sebi konopac i bio je siguran da će je poslije još dva okreta moći probosti harpunom.

Moram je privući sasvim blizu, mislio je. Ne smijem je gađati u glavu. Moram je pogoditi u srce.

- Budi miran i jak, starče - reče.

U sljedećem krugu ribina leđa su bila nad vodom, ali je ona bila predaleko od čamca. I u idućem krugu bila je još suviše daleko, ali joj je trup izlazio nešto više iz vode i starac je bio siguran da će je privući kad privuče i konopac.

Sad je riba tiha i lijepa prilazila kružeći, pokrećući samo svoju repinu. Starac je vukao što je jače mogao, da bi je primakao bliže. Za trenutak riba se okrenula njemu. Ispravila se zatim i započela drugi krug.

- Uznemirio sam je - reče starac. - Prerano sam je uznemirio.

Sad je opet osjetio vrtoglavicu, ali se naprezao svom snagom da nadjača veliku ribu. Uznemirio sam je, mislio je. Možda ću je ovog puta moći svladati. Vucite, ruke, mislio je. Držite se, noge! Istraj, glavo moja! Istraj za mene! Nikada me nisi izdala. Ovog puta ću je izvući.

Ali kad se napregnuo iz sve snage i vukao što je jače mogao, znatno ranije no što se približila čamcu, riba nadvuče, a zatim se ispravi i otpliva.

- Ribo - reče starac. - Ribo, ti ćeš u svakom slučaju umrijeti. Moraš li i mene ubiti?

Time ništa nije učinjeno, pomisli. Usta su mu bila previše suha da bi mogao govoriti, ali sad nije mogao dohvatiti vodu. Ovaj put je moram privući čamcu, pomisli. Ne mogu izdržati još nekoliko krugova. - Jesi - reče samom sebi. - Dobar si ti.

U idućem krugu gotovo ju je svladao. Ali se riba opet ispravi i polako otpliva.

Ubit ćeš me, ribo, pomislio je starac. Ali imaš i prava na to. Nikad nisam vidio veće, ljepše, mirnije i plemenitije stvorenje od tebe, brate. Dođi i ubij me. Svejedno mi je tko će koga ubiti.

Sad ti se sve zbrkalo u glavi, pomisli. Moraš biti priseban i spretan kao muško. Ili kao riba, pomisli.

- Razbistri se, glavo - reče jedva čujno. - Razbistri se.

Još dvaput ga je hvatala vrtoglavica prilikom okretanja.

Ne razumijem, mislio je starac. Svaki put je bio na rubu svijesti. Ne shvaćam. Ali ću pokušati još jedanput.

Pokušao je još jednom i osjetio da se onesvješćuje u trenutku kad je uspio zaokrenuti ribu. Riba se ispravi i opet polako otpliva, mašući repom u zraku.

Opet ću pokušati, obeća starac, iako su mu sad ruke bile mlitave, a vid ga je služio samo s vremena na vrijeme. Opet je pokušao i opet se ponovilo isto.

Eto, pomisli i osjeti da malaksava još prije no što je započeo, pokušat ću još jedanput.

Svu svoju pažnju, sve ono što mu je još ostalo od snage i davno izgubljenog ponosa, suprotstavi sad agoniji ribe, i riba mu priđe i zapliva lagano, gotovo dodirujući kljunom daske čamca, i poče prolaziti kraj njega, dugačka, visoka, široka, srebrnasta s purpurnim prugama, i beskrajna u vodi.

Starac ispusti konopac, stade na njega nogom i podiže harpun što je više mogao, zabode ga svom svojom snagom koju je u tom trenutku dobio još jednom u bok ribe, baš tamo iza velikog prsnog peraja, koje se dizalo visoko u zrak do visine čovječjih prsa. On osjeti kako željezo ulazi i nagne se nad njega i zabi ga još dublje, a onda se navali na njega čitavom težinom svog tijela.

Tad se riba pojavi živa, iako je smrt bila u njoj, i diže se visoko iz vode pokazujući svu svoju ogromnu dužinu i širinu, svu svoju snagu i ljepotu. Izgledalo je kao da visi u zraku iznad starca u čamcu. A onda pade pljusnuvši u more i preli vodom starca i sav čamac.

Starac osjeti nesvjesticu i muku i gotovo obnevidje. Ali ipak je očistio uže harpuna i pustio

ga polako kroz ranjave šake i kad je opet progledao, vidio je da riba leži na leđima, pokazujući svoj srebrnasti trbuh. Držak harpuna je stršio ukoso iz ribina tijela, a more je pocrvenjelo od krvi iz njezina srca. Krv je najprije bila tamna kao ponor u plavoj vodi, dubljoj od jedne milje. A onda se raširi kao oblak. Riba je bila srebrnasta i mirna i ljuljala se na valovima.

Starac je pažljivo gledao u prolaznu viziju pred sobom.

Onda dva puta omota uže harpuna oko prečke na čamcu i spusti glavu u ruke.

- Razbistri se, glavo - reče oslanjajući se na drvo čamca. - Ja sam umoran starac. Ali sam ubio ribu koja je moja sestra i sad moram obaviti robovski posao.

Moram pripremiti petlje i užad da bi je privezao uz čamac, pomisli on. Čak da smo i dvojica pa da je utovarimo na čamac, čamac ipak ne bi izdržao pod njom. Moram sve pripremiti, pa da je privučem, dobro svežem, ispravim jarbol i razvijem jedra za povratak.

Počne vući ribu k sebi u namjeri da je priveže uz čamac po cijeloj dužini i da joj provuče konopac kroz škrge i usta, a glavu joj priljubi uz pramac. Hoću da je gledam, mislio je, i da je dodirujem i da osjećam njezinu prisutnost. Ona je moje blago. To ipak nije razlog što želim osjećati da je tu. Čini mi se da sam osjetio njezino srce kad sam drugi put potegnuo harpunom. Dovući je i pričvrstiti i nabaciti jednu omču oko njezina repa, a drugu oko sredine trupa da bi je čvrsto privezao za čamac.

- Na posao, starče - reče on. Otpio je samo malo vode. - Još treba dobro raditi poslije ove borbe.

On pogleda u nebo a zatim u ribu. Gledao je pažljivo u sunce. Podne nije mnogo odmaklo a pasat se diže. Konopci me se sad ne tiču mnogo. Dječak i ja namotat ćemo ih kad se vratim kući.

- Dođi, ribo - reče on. Ali riba ne dođe. Umjesto toga ležala je ljuljajući se na moru i starac privuče čamac.

Kad joj se približio i njezina se glava nalazila uz sam pramac, još jednom ga silno iznenadi njezina veličina. On odveza zatim konopac od harpuna s kuke, provuče ga kroz riblju škrgu, namota joj ga jedanput oko kljuna i onda provuče konopac kroz drugu škrgu, omota ga još jedanput oko kljuna i veza ga dvostrukim čvorom o kuku. Zatim odsiječe konopac i vrati se na zadnji dio čamca da priveže rep. Prvobitna grimizna i srebrna boja ribe postala je sada srebrnasta, a pruge su joj bile iste blijedoljubičaste boje kao i rep. Bile su šire od čovječje šake raširenih prstiju, a oči ribe izgledale su ukočene kao ogledalo periskopa ili kao svetac u procesiji.

- Bio je samo jedan način da je ubijem - reče starac. Osjećao se bolje poslije gutljaja vode a glava mu je bila bistrija. Teška je preko sedamsto pedeset kila, takva kakva je, pomisli on. Možda još i teža. Što misliš ako čista mjera iznosi dvije trećine njezine težine, i to po šezdeset centa za kilu?

- Ne mogu bez olovke - reče on. U glavi mi nije sve u redu. Ali, čini mi se da bi danas veliki DiMaggio bio ponosan na mene. Nije me boljela petna kost. Zato me ruke i leđa propisno bole. Htio bih znati kako boli petna kost, pomisli on. Možda nas i boli a da mi to i ne znamo?

On pričvrsti ribu uz pramac i krmu i pored srednjeg sjedišta. Bila je tako velika da je čamac pored nje izgledao mali. Odreza komad konopca i priveza gornju čeljust ribe za škrgu da joj se usta ne bi otvarala i da bi plovila što lakše. Zatim namjesti jarbol na motku, zapravo njegovu kuku, i zategnu štapove, a zakrpano jedro se napne, čamac pođe i on je, poluležeći na krmi,

upravljao prema jugozapadu.

Kompas mu nije bio potreban da odredi gdje se nalazi jugozapad. Trebao je samo osjetiti pasat kao i vidjeti gdje jedro vuče. Bit će bolje da izbacim kakvu malu udicu i pokušam uhvatiti nešto za jelo i piće. Ali, udicu nije mogao naći, a srdele su se pokvarile. Zato on izvadi kukom malo žutog morskog korova i tresao ga je sve dotle, dok sitni račići, koji su se nalazili unutra, ne padoše na dno čamca. Bilo ih je desetak i oni su skakali i vrtjeli se kao pješčane buhe. Starac im otkide glave palcem i kažiprstom i pojede ih, ispljuva njihove ljuske i repove. Bili su vrlo tanki ali znao je da su vrlo hranljivi i ukusni.

U boci je imao vode još samo za dva gutljaja, i on popi pola od toga nakon što je pojeo račiće. Čamac je dobro jedrio s obzirom na sve teškoće i on je upravljao njime, ručicama pod miškom. Gledao je u ribu i bilo je potrebno da vidi samo svoje ruke i dodirne leđima drvo, da bi mu bilo jasno da se to sve zaista dogodilo i da to sve nije bio san. U jednom času, kad se pri kraju osjećao vrlo mučno, učinilo mu se da je sve samo san. I kad je ugledao kako riba izlazi iz vode i kako, prije nego što je pala, visi nepomično u zraku, bio je siguran da je sve to neobično i nije mogao vjerovati. Onda mu vid nije bio najbolji, dok sad vidi isto tako dobro kao i ranije.

Sad je znao da se tu nalazila riba i da njegove ruke i leđa nisu samo san. Ruke će brzo zarasti, mislio je. Dobro su krvarile, a slana voda će ih izliječiti. Slana voda ovog zaljeva je najbolje sredstvo za liječenje. Najvažnije je da mi se ne pomuti u glavi. Ruke su učinile svoje i mi dobro jedrimo. Usta zatvorenih, i uspravnog repa plovimo kao braća. Tada mu se u glavi lako zamuti i on pomisli - vuče li ona mene ili ja nju. Da je ja vučem, ne bi bilo ništa neobično. Ni da se riba nalazi u čamcu, lišena svoga dostojanstva, ne bi ni to bilo ništa neobično. Ali, oni su plovili zajedno, vezani jedno uz drugo i starac je mislio - neka me vuče ako hoće. Bolji sam od nje samo zbog svoga lukavstva a prema meni ona nema zle namjere.

Plovili su dobro i starac umoči ruku u slanu vodu nastojeći ostati priseban. Bilo je oblaka kumulusa i cirusa iznad njih i starac je znao da će povjetarac pirkati cijele noći. Gledao je neprekidno u ribu da bi bio siguran da je sve to java. Bilo je to jedan sat prije nego što ga je napao prvi morski pas.

Morski pas se nije pojavio iznebuha. Digao se iz dubine kad je tamni oblak krvi potonuo i raširio se po moru dubokom jednu milju. Isplivao je tako brzo i tako odlučno da je razbio površinu plave vode i našao se na suncu. Onda se spustio u more i omirisao krv i počeo plivati u pravcu čamca i ribe.

Katkad bi izgubio trag. Ali bi ga opet nanjušio ili samo naslutio i onda je plivao brzo i bez oklijevanja pravcem kojim ga je trag vodio. Bio je to vrlo veliki mako, morski pas, građen da pliva tako brzo kao najbrža riba u moru, i sve na njemu je bilo divno osim čeljusti. Leđa su mu bila plava kao i leđa ribe sabljarke, trbuh srebrnast, a koža glatka i lijepa. U svemu je bio građen kao i riba sabljarka, osim ogromnih čeljusti, koje su bile čvrsto stegnute dok je brzo plivao ispod same površine, a visoko nepokretno leđno peraje mu je paralo vodu kao nož. Iza zatvorenih duplih usana njegovih čeljusti, svih osam redova bijelih zuba bili su savijeni unutra. Nisu imali oblik piramide kao u većine morskih pasa, sličili su na ljudske prste, zgrčeni poput pandža. Bili su dugački gotovo kao starčevi prsti i s obje strane oštri kao britva. Bila je to rriba stvorena da se hrani svim morskim ribama, čak i onim brzim, jakim i tako dobro naoružanim da im nijedan drugi neprijatelj ne bi mogao nauditi. Morski pas je sad brzao, osjećajući jači miris, a njegovo

plavo leđno peraje paralo je vodu.

Kad ga je starac ugledao kako se približava, znao je da je to morski pas koji ne zna za strah i koji čini točno ono što hoće. On spremi harpun i pričvrsti uže, gledajući kako se morski pas približava. Uže je bilo kratko, jer je nedostajao komad koji je odsjekao da bi njime vezao ribu.

U starčevoj glavi bilo je sad sve bistro, osjećao se odlučan, ali s malo nade na uspjeh. Bilo je suviše lijepo da bi moglo trajati, pomisli: Bacio je pogled na veliku ribu istodobno promatrajući kako se morski pas približava. Možda je sve samo san, pomislio je. Ne mogu ga spriječiti da me napadne, ali ću ga možda ipak svladati. *Dentuso**, pomisli, proklet da si!

* Zubati (španjolski)

Morski pas brzo priđe zadnjem dijelu čamca i kad napade ribu, starac mu vidje razjapljene čeljusti i čudne oči i ču kako mu škljocnuše zubi kad ih zabode u meso baš iznad repa. Glava morskog psa bila je iznad vode, a i leđa su se pojavljivala i starac je čuo kako čupa kožu i meso velike ribe baš kad mu zabi harpun u glavu, u točku gdje se presijeca crta između njegovih očiju s crtom koja mu ide pravo do nosa. Takvih crta nije ni bilo. Bila je samo teška, šiljata plava glava i velike oči i škljocave, nasrtljive, strašno proždrljive čeljusti. Ali, bilo je to mjesto gdje se nalazi mozak, i starac je tu pogodio. Pogodio je svojim mlitavim, iskrvavljenim rukama zabadajući harpun svom svojom snagom. Pogodio je bez ikakve nade, ali odlučno i s mržnjom.

Morski pas se prevrne, a starac vidje da su mu oči beživotne, i onda se prevrne još jedanput, zaplećući se o dvije zamke konopca. Starac je znao da je morski pas bio gotov, no ovaj to nije htio priznati. Zatim, onako na leđima, šibajući repom i škljocajući čeljustima, morski pas zapara vodom kao jurišni čamac. Voda je poblijedjela na mjestu gdje bi mu rep udario, a tri četvrtine njegovog tijela bilo je potpuno izvan vode kad se uže zateže, zadrhti, a onda prekine. Morski pas je ležao jedan čas mirno na površini i starac ga je gledao. Zatim je polako potonuo.

- Otkinuo mi je oko dvadeset kila - reče starac glasno. - Odnio je moj harpun i cijelo uže, i sad moja riba opet krvari, pa će namamiti i druge.

Ovako unakaženu ribu nije rado gledao. Činilo mu se da je morski pas napadajući ribu nasrnuo na njega samog.

No ja sam ubio morskog psa koji je napao moju ribu, pomisli. To je bio najveći dentuso koga sam ikada vidio, a Bog mi je svjedok da sam ih vidio ogromne.

Sve je išlo suviše dobro da bi i dalje tako potrajalo. Divno bi bilo da je sve ovo bio san, da nisam uopće ni ulovio ribu i da se sad nalazim u krevetu na prostirci od novina.

- Ali čovjek nije stvoren za poraze - reče on. - Čovjek može biti uništen, ali ne i poražen. Ipak mi je žao što sam ubio ribu. Približava se loše vrijeme, a ja čak nemam ni harpun. Dentuso je okrutan i vješt i jak i inteligentan. Ali ja sam bio inteligentniji. Možda i ne, pomisli on. Možda sam bio samo bolje naoružan.

- Ne razbijaj glavu, starče - reče glasno. - Jedri ovim pravcem pa kud puklo da puklo.

Ali ipak moram razmisliti. To je sve što mi je ostalo. To i bejzbol. Kako bi se velikom DiMaggiu svidio način na koji sam joj probio mozak? Nije to veliki pothvat, pomisli on. Svak bi to mogao učiniti. Ali, jesu li moje ruke bile isto tako hendikepirane kao kad boli petna kost? Ne znam. Nikada nisam imao muke s petom, izuzev što me je ubola bodljikava raža kad sam plivajući na nju naišao, poslije čega mi se oduzela noga i užasno me boljela.

- Misli na nešto veselo, starče - reče on. - Svakog časa si bliži kući. Ploviš brže poslije gubitka od dvadeset kila.

Znao je sasvim dobro što se sve može odigrati kad zađe u unutarnji dio struje. Ali, ništa mu nije preostalo.

- Privezat ću nož za jednu dršku od vesla. To i uradi, pa stavi kormilo pod mišicu, a zateg od jedra pod nogu.

- Sad, eto i dalje sam samo starac - reče. - Ali ne više obezoružan.

Puhao je svjež povjetarac i on je dobro jedrio. Gledao je samo u prednji dio ribe i u njemu opet bijesnu tračak nade.

Glupo je ne nadati se. Osim toga, mislim da je to grijeh. Ne razmišljaj o grijehu, pomisli on. Ima dovoljno problema i bez grijeha. A ionako za sve to nemam razumijevanja.

Ne razumijem se u te stvari i nisam siguran da u to i vjerujem. Možda je grijeh ubiti ribu. Mislim da je to grijeh, iako sam je ubio kako bih održao svoj život i da bi se nahranilo mnogo svijeta. Onda je sve grijeh. Ne razmišljaj o grijehu. Suviše je kasno, a i postoje ljudi koji su plaćeni za to. Neka oni lupaju glavu o tome. Rođen si da budeš ribar kao što je i riba rođena da bude riba. *San Pedro** je bio ribar kao i otac velikog DiMaggia.

* Sveti Petar (španjolski)

Ali, volio je razmišljati o svim stvarima u koje je bio upleten i, s obzirom da nije imao što za čitanje, a nije imao ni radio, razmišljao je mnogo pa tako nastavi misliti o grijehu.

Ribu nisi ubio samo zbog toga da bi uživao i da bi je prodao na pijaci, pomisli on. Ubio si je iz ponosa i zbog toga što si ribar. Volio si je živu, a voliš je i mrtvu. Ako je voliš, nije grijeh ubiti je. Ili je onda još veći?

- Previše razmišljaš, starče - reče glasno.

Uživao si dok si ubijao dentusa. On živi od živih riba kao ti. On nije strvinar ili najobičnija lutajuća gladnica kao neki morski psi. On je lijep i ponosit i ne zna ni za kakav strah.

- Ubio sam ga u samoobrani - reče starac glasno. - Ubio sam ga pošteno.

Uostalom, pomisli on, svi se međusobno ubijaju, ovako ili onako. Ribarenje me isto toliko ubija kao što me i održava u životu. Dečko me održava u životu. Ne smijem samog sebe suviše razočarati.

On se nagne preko ograde i odsiječe komadić ribljeg mesa s mjesta gdje je morski pas zagrizao. Sažvače ga i primijeti da je dobro i ukusno. Bilo je čvrsto i ukusno kao stočno meso, ali ne i crveno. Nije bilo žilavo i bio je svjestan da će ga prodati po najskupljoj tržnoj cijeni. Ali, nije postojala nikakva mogućnost da se ono sačuva zbog mirisa koji se širio vodom i starac je znao da se približava loše vrijeme.

Povjetarac je puhao ravnomjerno. Okrenuo je malo jedra prema sjeveroistoku i po tome je starac znao da neće jenjati. On pogleda preda se, ali ne opazi ni jedro, ni trup, ni dim nikakvoga broda. Vidio je samo kako ribe poletuše s obje strane čamca jure k pramcu, i žute mrlje morskog korova. Nije čak primijetio ni jednu jedinu pticu.

Plovio je dva sata, odmarajući se kraj kormila i žvačući s vremena na vrijeme po koji komadić mesa od sabljarke da bi se osvježio i osnažio, a onda vidje prvog od dva morska psa.

- Aj - reče glasno. Ta riječ se ne može prevesti, a možda je to samo uzvik što se i nehotice izmami čovjeku kad osjeti kako mu čavao zabijaju kroz ruku u drvo.

- *Galanos** - reče glasno. Vidio je sad kako se iza prvih ukazuju i druge peraje i utvrdio je da su to morski psi s loptastim njuškama, trokutnim perajama i repom kojim su mahale kao metlom. Njušile su i bjesnjele i bile izbezumljene od gladi, gubile se u svojoj razdraženosti, i opet pronalazile miris. Ali su se stalno sve više približavale.

* Vrsta morskih pasa (španjolski).

Starac učvrsti jedra. Zatim uze veslo na kome je bio pričvršćen nož. Podiže ga što je mogao lakše, jer su mu ruke od rana bile osjetljive. Zatim ih raširi i steže da bi ih učinio što savitljivijim. Stegnu ih snažno da bi ih privikao na bol, da ne bi kasnije otkazale, i zatim stade motriti morske pse što su se primicali. Sad je mogao vidjeti ravne, široke loptaste glave i njihove bjeličaste široke prsne peraje. To su bile odvratni morski psi, neprijatnog mirisa, isto toliko strvinari koliko i ubojice, a kad ih je morila glad, grizli bi vesla ili kormilo čamca. Ti psi imali su običaj pregristi noge i peraje kornjačama kad bi ove spavale na površini vode a sposobni su, moreni glađu, napasti i čovjeka na moru, čak i kad nije mirisao na riblju krv, čak i kad na njemu nije bilo riblje sluzi.

- Aj - reče starac. - Galanos. Dođi galanos.

Oni dođoše. Ali nisu došli kao što je mako došao. Jedan se iskrenu i nestade pod čamcem, a starac je osjetio kako se čamac zaljulja kad je napao ribu. Drugi je gledao starca svojim žutim očima i onda se munjevito približi razjapljenih, poluokruglih čeljusti u namjeri da zagrize ribu tamo gdje je već bila načeta. Ukazaše se jasno crte, jedna na vrhu tamne glave, druga na leđima gdje je mozak prelazio u hrptenjaču, i starac u to mjesto zabi nož pričvršćen na veslo, pa ga izvuče i zatim ga ponovo zabi u žute oči psa, slične mačjim. Pas pusti ribu i skliznu s nje, i gutao je dok je umirao ono što je odgrizao.

Čamac se još uvijek ljuljao, jer je drugi pas nastavio komadati ribu i starac podiže zateg jedra kako bi se čamac nagnuo u stranu i primorao psa da izroni. Kad ga je ugledao, starac se nagne preko ograde i navali na nj. Pogodio ga je u satno meso, a koža bješe čvrsto zategnuta i nož jedva prođe kroz nju. Od udarca ga nisu zaboljele samo ruke nego i leđa. Ali, psina se pojavi ponovo i starac je pogodi točno po sredini pljosnate glave, u trenutku kad su joj se usta pojavljivala iz vode, ustremljena na ribu. Starac izvuče oštricu i ubode je točno u isto mjesto. Ona je još uvijek visila zubima zakačenim za ribu i starac je tada ubode u lijevo oko. Psina je i dalje visjela.

- Nećeš - starac reče i zari joj oštricu između hrptenjače i mozga. To je sad sve izgledalo vrlo jednostavno i on osjeti kako joj puca hrskavica. Starac obrnu veslo i zabi joj nož među škrge da ih rascijepi. Zareza još jednom oštricom i kad se psina odlijepi, reče: - Idi, galano. Potoni jednu milju duboko, idi vidjeti svoju prijateljicu, ili ti je ona možda majka?

Starac obrisa oštricu noža i ostavi veslo u stranu. Zatim nađe ručicu i jedra se zategoše i čamac je ponovo plovio ranijim pravcem.

- Mora da su joj pojele četvrtinu tijela i najbolji dio mesa - reče glasno. - Kamo sreće da je sve ovo samo san i da je nisam nikada ulovio. Žao mi je, ribo. Sad je sve propalo. On ušuti i više

nije htio ni pogledati u ribu. Iskrvavljena i oprana vodom, sad je ona imala boju srebrne podloge ogledala, ali su se njezine pruge još mogle vidjeti.

- Nisam se smio otisnuti tako daleko, ribo - reče on - i zbog sebe i zbog tebe. Žao mi je, ribo.

- Pa, eto - reče samom sebi. - Pogledaj sad kako je nož vezan. Jesu li veze još čitave. Potom ruku dovedi u red, jer će se još mnogi psi pojaviti.

- Bolje bi bilo da umjesto noža imaš kamen - reče starac, pošto je ispitao veze na dršci od vesala. -Trebao sam sa sobom ponijeti bar jedan kamen. Trebalo je ponijeti mnogo toga, pomisli on. Ali nisi ponio, starče. Sad nije vrijeme da misliš o onome što nemaš. Misli što možeš učiniti s onim što imaš.

- Daješ mi mnogo dobrih savjeta - reče glasno - umorio sam se od njih.

Držao je kormilo pod mišicom i kvasio je obje ruke u vodi dok je čamac odmicao naprijed.

- Sam Bog zna koliko je ova posljednja odgrizla - reče on. - Sad je mnogo lakša. Nije želio misliti o iznakaženoj donjoj strani ribe. Znao je da je svaki trzaj morskog psa značio kidanje mesa, i da riba ostavlja sad za sobom trag svim psinama, širok kao cesta preko mora.

Bila je to riba dovoljna da ishrani čovjeka preko cijele zime. Ne misli o tome. Samo se odmaraj i nastoj opet osposobiti ruku da brani ono što je ostalo. Miris krvi s moje ruke ne znači ništa prema ovoj silnoj masi u vodi. Osim toga, one i ne krvare mnogo. Ozljede nisu tako strašne. Krvarenje će možda onemogućiti da mi se lijeva ruka ponovo zgrči.

O čemu sad razmišljati? pomisli on. Ni o čemu. Hajde da ne mislim, pa tako da sačekam druge pse. Zašto sve to nije bio san? Ali tko zna: Može se okrenuti i nabolje.

Sljedeći je pas imao je loptastu njušku. Prišao je kao svinja na valov, ako uopće ijedna svinja ima usta tako široka da bi se kroz njih mogla provući glava. Starac ga pusti da zagrize u ribu a onda mu zabi u mozak onaj nož što je bio na veslu. Ali, psina se trgnu unazad i nož se prelomi.

Starac se namjesti kraj krme. Nije čak ni pratio kako velika psina tone polako u vodu, iz početka u svoj svojoj veličini, zatim nešto manja i onda sasvim sitna. Taj prizor je uvijek opčinjavao starca. Ali, sad je bio slijep za sve to.

- Ostala je još kuka za ribe - reče on. - Na žalost, neće mi koristiti. Imam i dva vesla i kormilo i kratku palicu.

Sad su me pobijedile, pomisli on. Prestar sam da udaram po psini dok ne umre. Ali, ipak ću se boriti dokle god imam vesla i kratku palicu i kormilo.

On zaroni ponovo ruku u vodu da bi je ovlažio. Dan se bližio kraju i on je vidio samo more i nebo. Vjetar je sad puhao jače i on se nadao da će se uskoro pojaviti kopno.

- Umoran si, starče - reče on. - Umoran si u duši.

Psi ga nisu napadali sve do sumraka.

Starac je vidio kako se približavaju tamne peraje uz široki trag koji je ostavljala riba u vodi. Čak nisu ni njuškali za tragom. Išli su pravo prema čamcu plivajući jedan pored drugog.

On stisnu kormilo, podesi jedro da mu čamac plovi brže i ispruži ruku prema palici. To je bio, ustvari, držak slomljenog vesla, oko metar dugačak. Zahvaljujući dršku mogao se njome poslužiti jednom rukom te je sad zgrabi desnom šakom, steže je još čvršće, dok je promatrao kako se psine približavaju. Obje su bile galanos.

Pustit ću prvu da dobro zahvati i onda ću je udariti povrh usta ili pravo po glavi, pomisli on.

Obje psine se približiše zajedno i kad spazi bližu od njih, razjapljenih čeljusti, spremnu da zagrize u srebrni bok ribe, zamahnu palicom snažno i udari jako i praskavo preko široke glave psine. Osjeti elastičnu čvrstoću kad ju je palica udarila. Osjetio je, također, i tvrdoću kostiju, pa je udari još jednom po njušci kad je skliznula s njegove velike ribe.

Druga psina se gubila i pojavljivala, i sad se opet pojavi razjapljenih čeljusti. Starac je mogao vidjeti komad ribljeg mesa, kako visi s krajeva njezinih čeljusti, pošto je maločas već bila zagrizla u ribu a sad zatvorila usta. On se stušti na nju i udari je samo po glavi i ona ga pogleda i kidaše sad ribu nešto sporije. Starac je udari ponovo maljem u trenutku kad se otkačila da bi progutala svoj plijen i osjeti samo da je udario u nešto teško, čvrsto, elastično.

- Dođi, galano - reče starac - dođi opet.

Psina navali i starac je udari baš kad je zatvarala čeljust. Tresnuo ju je snažno, s najveće visine do koje je mogao podići malj. Ovog puta je osjetio kosti na dnu lobanje i udari opet u isto mjesto, dok je psina, lako ošamućena, kidala meso, da bi zatim skliznula s njegove ribe.

Starac je očekivao da će se ponovo pojaviti, ali se nijedna od psina više ne ukaza. Zatim vidje jednu kako pliva u krugovima po površini. Peraje druge psine nije vidio.

Nije sigurno da sam ih ubio. U svoje vrijeme mogao sam ih ubiti. Ali, teško sam ih povrijedio i nijedna od njih se ne osjeća dobro. Da sam mogao da se služim palicom objema rukama, ubio bih prvu sasvim sigurno. Čak i sada, pomisli on.

Nije htio gledati svoju ribu. Znao je da je pola od nje uništeno. Sunce je zašlo dok se borio s morskim psima.

- Uskoro će se smrknuti - reče on. - Onda ću vidjeti svjetlost iznad Havane. Ako nisam odmakao daleko na istok, ugledat ću svjetlost s neke od novih plaža.

Nemoguće je da se sad nalazim odveć daleko. Nadam se da se nitko nije suviše zabrinuo zbog mene. Naravno, samo se dečko može zabrinuti. Ali, siguran sam da se uzda u mene. Mnogi od starijih ribara će se zabrinuti. A ostali, također, pomisli on. Dobri su ljudi u mom mjestu.

Više nije mogao govoriti s ribom jer je bila previše upropaštena. Tada mu nešto drugo pade na pamet. - Polu-ribo - reče on. - Bivša ribo. Žao mi je što sam se tako daleko otisnuo. Upropastio sam nas oboje. Ali, ubili smo mnoge psine, ti i ja, i upropastili mnoge druge. Koliko si ih ukupno ubila, stara ribo? Nije ti tek onako to koplje na glavi.

Volio je razmišljati o ribi i o onome što bi uradio s psom da je imao odriješene ruke. Trebalo je da odsiječem kljun pa da ga njime tresnem, pomisli on. No, nisam imao sjekiru, a ni noža nije bilo.

Ali, da sam ga imao i da sam ga mogao prikačiti za veslo, kakvo bi to tek bilo oružje! Tad bismo se zajednički mogli boriti s njima. Što ćeš raditi ako dođu nove? Što možeš raditi?

- Borit se - reče on. - Borit ću se dok ne umrem.

Ali, onako u noći bez tračka svjetlosti, uz vjetar i ravnomjerno kloparanja jedra, učini mu se da je već možda i mrtav. On sklopi ruke i osjeti svoje dlanove. Nisu pripadali lešu, mogao je osjetiti bol života kad bi ih samo otvorio i stisnuo. On nasloni leđa na dasku, siguran da nije mrtav. Leđa su mu to potvrdila.

Moram izmoliti sve one molitve koje sam obećao da ću izgovoriti naglas u slučaju da uhvatim ribu, pomisli on. Ali sad sam suviše umoran da to učinim. Bit će bolje da uzmem vreću

i da je prebacim preko leđa.

Ležao je pokraj krme i upravljao i motrio ne bi li se ukazala svjetlost na nebu. Ostala mi je polovica ribe, pomisli on. Možda će me sreća poslužiti da odvučem bar ovu polovicu. Morao bih imati malo sreće. Ne, reče on. Ti si proigrao svoju sreću čim si otišao tako daleko.

- Ne budi lud - reče glasno. - Motri budno i kormilari. Još uvijek ti sreća može doći.

- Baš bih je kupio ako se uopće igdje sreća prodaje - reče on.

Čime bi je kupio, upita se. Mogu li je kupiti izgubljenim harpunom i slomljenim nožem i dvjema lošim rukama?

- Možda - reče on. - Pokušao si je kupiti osamdeset četverodnevnim krstarenjem po moru. Trebalo je još malo pa da je kupiš.

Ne trebaš razmišljati o besmislicama, pomisli on. Sreća je nešto što dolazi u raznim oblicima i tko je taj koji će je prepoznati? Ipak bih je uzeo u bilo kakvom obliku i platio najveću cijenu. Htio bih da vidim odsjaj svjetlosti, pomisli on. Želim previše stvari. Ali, sad želim svjetlost. Zatim, on pokuša da se namjesti bolje kod kormila, a po bolovima je znao da nije mrtav.

U neko doba spazi odsjaj svjetlosti grada. Moralo je biti oko deset sati navečer. Isprva je bio jedva vidljiv, kao svjetlost na nebu pred mjesečevo rađanje. Zatim vidje kako lebdi postojano iznad oceana, koji bijaše nemiran pod sve jačim vjetrom. Upravljao je prema svjetlosti i mislio je da će uskoro stići do ruba morske struje.

Sad je sve prošlo, mislio je on. Napast će me možda još jedanput. Ali što može učiniti jedan čovjek u mraku, bez oružja?

Bio je sad ukočen i slomljen. I njegove ozljede kao i svi prenapregnuti dijelovi tijela boljeli su ga u noćnoj hladnoći. Nadam se da se više neću morati boriti. Zbilja se nadam da se neću više morati boriti.

Ali u ponoć se opet borio, i ovoga puta, znao je da je borba uzaludna. Došli su u čoporu i ugledao je samo crte koje su njihove peraje pravile po vodi i njihovo fosforescentno svjetlucanje kad su se bacali na njegovu ribu. Udarao ih je po glavama i čuo je kako se čeljusti cijepaju i osjetio je kako se čamac ljulja dok su zagrizali pod vodom. Udarao je očajnički u sve što je osjećao i čuo, i onda osjeti kako nešto zgrabi njegovu palicu i kako je odvuče.

Zgrabio je držak od kormila i počeo je udarati i i mlatiti njime, držeći ga objema rukama pa je potom ponovo uzmahivao i udarao. Ali, sad su se približavali samom kljunu čamca, i navaljujući jedan za drugim i skupno, kidali su komade mesa koje se vidjelo kako sjaji pod morem i opet su se vraćale istom mjestu.

Došao je, najzad, red i na glavu. I znao je da je sve svršeno. On zavitla drškom po glavi psine koja je zarila zube u tvrdu glavu njegove ribe, po glavi koja se nije dala rascijepiti. On zamahnu ponovo, zatim još jednom, pa treći put. Čuo je kako se držak prelomio i sad navali s njezinim ostatkom na psinu. Osjetio je kako mu držak tone u meso i kako je znao da je oštar, mahnu njime još jedanput. Psina se otkači i otkotrlja. To je bila posljednja psina iz čopora. Više nije bilo ničeg što bi mogle pojesti.

Starac je jedva disao i osjeti neobičan okus u ustima, bakrenast i sladak, i on se jednog trenutka od njega uplaši. Ali, to nije trajalo dugo.

On pljunu u ocean i reče: - Jedite to, galanos. I sanjajte o tome da ste ubili jednog čovjeka.

Znao je da je sad konačno potučen, nepovratno i vidje da će se slomljeni ostatak drška moći uglaviti u otvor kormila i da će se njime moći dosta dobro upravljati. Ogrnu ramena vrećom i dade čamcu pravac. Jedrio je sada lako i u njemu nije bilo nikakvih misli niti osjećanja. Sad je sve prošlo i jedrio je čamcem što je bolje i savjesnije mogao kako bi došao do svog pristaništa. Po noći su morski psi navaljivali na kostur, te je izgledalo kao da su kupili mrvice s kakve gozbe. Starac nije obraćao pažnju ni na što drugo izuzev na krmu. Primijetio je samo kako sad čamac lako i dobro plovi, kad se kraj njega ne nalazi velik teret.

Dobar čamac, pomisli on. Dobar je i neoštećen izuzev kormila. To se da lako nadoknaditi.

Mogao je osjetiti da je sad ušao u struju i da vidi svjetlost duž kolonija na obali. Znao je gdje se nalazi, i stići kući sad je bilo vrlo lako.

Vjetar je bar naš prijatelj, pomisli on. Bar ponekad, nadoda. Pa i pučina, sa svim našim prijateljima i neprijateljima. I krevet, pomisli on. Krevet mi je prijatelj. Zapravo samo krevet. Krevet, to će biti velika stvar. Nije strašno kad je čovjek pobijeđen, pomisli on. Nikad nisam ni pomislio da se poraz otrpi tako lako. A što te je potuklo?

- Ništa - reče glasno. - Isplovio sam suviše daleko.

Kad je uplovio u malu luku, svjetla s "Terase" bijahu ugašena i on je znao da su svi u krevetu. Vjetar je bio sve jači i sad je puhao snažno. Ipak je bilo mirno u luci i on otplovi do uske kamene obale pod stijenom. Nikoga nije bilo da mu pomogne i on zato usidri čamac dosta daleko od uobičajenog mjesta. Zatim se iskrca i priveza čamac za stijenu.

Iznio je jarbol i oko njega omotao jedro i sve je dobro vezao. Zatim je prebacio jarbol na rame i počeo se uspinjati. Tek je tada osjetio svu težinu umora. On zasta za trenutak, osvrnu se unazad i vidje u odbljesku ulične svjetiljke kako veliki rep ribe strši iza pramca. Vidje bijelu golu crtu hrptenjače i tamnu masu njezine glave s isturenim kljunom i svom ostalom golotinjom.

Nastavi se uspinjati i pri vrhu pade i ostade tako neko vrijeme ležeći, s jarbolom preko leđa. Pokušao se uspraviti, ali bilo je suviše teško i sjede tu s jarbolom na leđima i gledaše u pravcu ceste. Jedna mačka prođe s druge strane idući za svojim poslom i starac je promatraše. Zatim je gledao samo cestu.

Najzad skide jarbol i ustade. Ponovo ga podigne, prebaci na leđa i produži se penjati putem. Morao je zastajati i sjedati pet puta dok je došao do svoje kolibe.

U kolibi, on nasloni jarbol uza zid. U mraku nađe bocu vode i popi nekoliko gutljaja. Zatim leže na krevet. Navuče pokrivač preko ramena i onda preko leđa i nogu i zaspa licem okrenutim novinama, raširenih ruku i dlanova izvrnutih nagore.

Spavao je kad dječak proviri kroz vrata. Puhalo je tako jako da ribarski čamci nisu mogli isploviti a dječak je spavao do kasnog jutra i onda navratio do starčeve kolibe, kako je po običaju činio svakog jutra. Dječak vidje da starac diše i onda ugleda starčeve ruke i poče plakati. Otišao je sasvim tiho da mu donese malo kave, i plakao je silazeći.

Mnogi ribari su se skupili oko čamca i gledali u ono što je bilo vezano uz njega i jedan je stajao u vodi, zavrnutih hlača, mjereći kostur ribe uzicom.

Dečko ne siđe dolje. Bio je tu ranije, a jedan od ribara vodio je, umjesto njega, brigu o čamcu.

- Kako mu je? - doviknu neki ribar.

- Spava - odgovori dečko. Nije mario što će ga vidjeti uplakanog. - Neka ga nitko ne

uznemirava!

- Ima oko šest metara od glave do repa - uzviknu ribar koji je mjerio.

- Vjerujem - reče dečko.

On ode do "Terase" i zatraži kavu.

- Toplu i s puno mlijeka i šećera.

- Još nešto?

- Ne treba. Kasnije ću vidjeti što ćemo jesti.

- Kakva je to riba - reče krčmar. - Takva se riba još nikad nije vidjela. Obje one ribe, koje si jučer ulovio, bile su također lijepe.

- Do vraga s mojim ribama - reče dječak. I on poče ponovo plakati.

- Hoćeš li nešto popiti? - upita krčmar.

- Ne - reče dječak. - Reci da ne uznemiravaju starca. Vratit ću se opet.

- Reci mu da mi je vrlo žao.

- Hvala - reče dječak.

Dječak ponese limenku vruće kave do starčeve kolibe i sjedio je pored njega sve dok se nije probudio. Jednom mu se učinilo da se budi, ali starac ponovo pade u težak san i dječak ode preko ceste da pozajmi malo drva kako bi zagrijao starčevu sobicu.

Najzad se starac probudio.

- Ne diži se - reče dječak. - Popij ovo. On usu malo kave u čašu.

Starac je uze i popi.

- Potukli su me, Manolino! - reče on. - Istinski su me potukli.

- Riba te nije pobijedila.

- Nije, zaista. To je bilo tek kasnije.

- Pedrico se brine o čamcu i priboru. Što ćeš uraditi s glavom?

- Neka je Pedrico odsiječe i upotrijebi za vrše.

- A kljun?

- Uzmi ga ako želiš.

- Uzet ću ga rado - reče dječak. - A sad moramo razmišljati o ostalom.

- Jesu li su me tražili?

- Naravno. Obalna straža i zrakoplovi.

- Ocean je veliki a čamac mali i teško ga je vidjeti - reče starac. Opazi kako je prijatno kad se može govoriti s nekim umjesto sa samim sobom. - Nedostajao si mi - reče on. - Što si ulovio?

- Jednu prvog dana, jednu drugog dana i dvije trećeg.

- Vrlo dobro.

- Sad ćemo opet ribariti zajedno.

- Ne. Nisam sretne ruke. Više nemam sreće.

- Do vraga sa srećom - reče dječak. - Ja ću ti je donijeti.

- Što će reći tvoja obitelj?

- Ne tiče me se. Dvije sam ulovio jučer. Odsad ćemo ribariti zajedno, jer imam još mnogo naučiti.

- Moramo nabaviti jedno dobro ubojito koplje i uvijek ga nositi sa sobom. Oštricu možeš napraviti od blat-federa nekog starog "forda". Naoštrit ću ga u Guanabacoji. Mora biti oštro ali

ne i kaljeno jer će se inače prelomiti. Moj nož se slomio.

- Nabavit ću drugi nož i izbrusiti ga. Koliko dana će puhati ovaj teški *brisa*?

- Možda tri, možda više.

- Za to vrijeme ću sve srediti - reče dječak. - Gledaj da ti ruke budu opet u redu, stari.

- Znam kako ću ih izliječiti. Noćas sam ispljuvao nešto neobično i osjetio sam da se nešto prekinulo u mojim prsima.

- Gledaj da i njih dovedeš u red - reče dječak. - Lezi, stari, a ja ću ti donijeti čistu košulju. I nešto za jelo.

- Donesi sve novine koje su izašle dok sam bio na moru - reče starac.

- Moraš se brzo oporaviti jer ima puno stvari koje moram naučiti, a ti me možeš poučiti u svemu. Kako si se napatio!

- Mnogo - reče starac.

- Donijet ću hranu i novine - reče dečko. - Odmaraj se, stari. Kupit ću mast za tvoje ruke.

- Ne zaboravi reći Pedricu da mu glava pripada.

- Ne. Neću zaboraviti.

Kad je dječak izašao i uputio se izgaženom stazom preko koraljnih stijena, ponovo zaplaka.

Tog popodneva, na "Terasi" se nalazilo neko društvo turista, pa promatrajući more preko praznih limenki za pivo i mršavih barakuda, neka žena vidje krupnu, dugu bijelu hrptenjaču s golemim repom, koji se ljuljao tamo-amo na valovima, dok je istočni vjetar neprekidno dizao velike valove, pred ulazom u luku.

- Što je ono? - upita konobara i pokaza na dugu hrptenjaču velike ribe koja je sad bila samo olupina što je čekala samo na to da nestane zajedno s osekom.

- Kitopsina - reče konobar - morski ručak. Mislio je da će time objasniti sve što se dogodilo.

- Nisam znala da morski psi imaju tako lijepe i fino izrezane repove.

- Ni ja nisam znao - reče njezin suputnik.

Gore u kolibi na starčeve oči ponovo se navukao san. Spavao je još uvijek s licem zagnjurenim u postelju, a dječak je sjedio kraj njega, promatrajući ga. Starac je sanjao o lavovima.

ERNEST HEMINGWAY
(21. srpanj 1899. - 2. srpanj 1961.)

Pisac Ernest Hemingway se rodio 21. srpnja 1899., u selu Oak Park, Illinois, u blizini prerija i šuma zapadno od Chicaga. I ovdje i u Michiganu, on je istraživao, kampirao, ribario, i lovio sa svojini ocem fizičarom dr. Clarenceom "Ed" Hemingwayem. U Chicagu je posjećivao koncerte i opere te umjetničke muzeje sa svojom majkom, glazbenicom i umjetnicom. Oba roditelja i bliža obitelj čuvali su uvriježenosti viktorijanstva tog vremena: vjera, obitelj, rad i disciplina. Slijedili su viktorijanske savršene sentimentalne stilove u življenju i pisanju. U Oak Parku i srednjoj školi "River Forest", Ernest je izvješćivao i pisao članke,

pjesme i priče za školsku nakladu, uglavnom temeljene na njegovim vlastitim izravnim iskustvima.

U godini u kojoj je diplomirao, Hemingway počinje izvješćivati za časopis "Kansas City Star". Tu je naučio ući u srce priče s izravnim, jednostavnim rečenicama. Sudjelujući u I. svjetskom ratu sljedeće godine, ranjen je u blizini talijansko - austrijske fronte. Hospitaliziran, zaljubljuje se u svoju medicinsku sestru, koja je kasnije prekinula njihovu vezu. Ovi dramatični osobni događaji, suprotno događajima okrutnoga rata, postali su osnova Hemingwayeva prvog uspješnog romana, *Zbogom oružje*, objavljenog u sljedećem desetljeću.

U Europi 1920-ih, Ernest je učio od avangardnih pisaca kao što su Gertrude Stein i Ezra Pound i njihove književne oskudnosti i sažimanja. Hemingway je koristio ove metode u kratkim pričama (pripovijetkama) i romanima kojima je osvajao pozornost i kritičara i javnosti.

Nakon rastućeg uspjeha sa stilom otkrivanja, koristeći nove metode, Hemingway je detaljno opisivao svoja vlastita iskustva o borbi bikova, velikoj igri lova i ribarenju u morima na tri kontinenta.

U 1930-im godinama okrenuo se pisanju "za svrhu", uključujući demokraciju koju je spoznao u španjolskom građanskom ratu i II. svjetskom ratu. U svakom sukobu tražio je podršku za stranu koju je favorizirao, ali je i inzistirao na nepristranosti kazujući "kako je bilo" u oba rata, koja je upoznao izravno od samih početaka.

Pored romana, zapravo istovremeno s njima, Hemingway je osvajao svoje čitatelje i pripovijetkama, od kojih su neke, a prije svega *Ubojice* (The Killers), *Kratki sretni život Francisa Macombera* (The Short Happy Life of Francis Macomber) i *Snjegovi Kilimanjara* (The Snows of Kilimanjaro), zauvijek ušle u zlatni fond američke proze. Svojim trima zbirkama pripovjedaka objavljenim između 1923. i 1932. godine, i kasnije, 1938., skupa s dramom, objedinjenim pod zajedničkim naslovom *Peta kolona i prvih četrdeset devet priča* (The Fifth Column and the First Forty-Nine Stories) Hemingway je izvršio tako radikalan i neprocjenjiv utjecaj na pisce kratke proze u Americi, kakav je prije njega imao samo Edgar Allan Poe.

U narednim godinama II. svjetskog rata mnogi kritičari su rekli da je doba najboljeg Hemingwayevog pisanja prošlost. Ali on ih je iznenadio objavljivanjem romana *Starac i more*, gdje piše o kubanskom siromašnom ribaru, koji se bori s velikom ribom. Za ovaj roman dobio je Pulitzerovu nagradu 1952. godine. Dvije godine kasnije, primio je Nobelovu nagradu za njegovu "snažnu, stilski obogaćenu umjetnost modernog pripovijedanja".

Hemingway je kao pisac dao još nekoliko značajnih djela, jednako uspješnih kao što je njegov roman ili ranije pisanje. Posljedice depresije, koja je trajala cijeli život, bolesti i nesreće, sustizale su ga. Kada je podlegao depresiji zbog zdravlja koje ga je nezadrživo napuštalo, i izvršio samoubojstvo, 1961., svijet prosto nije vjerovao da više nema Papa Hemingveja. Ali, njegova djela i dalje žive. Njegova djela se i dalje dobro prodaju, prevođena na iznenađujućim različitostima jezika diljem svijeta.

Marija Marešić